

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Karmen Kroonmäe

**GÜMNAASIUMI VALIKAINED „LOOVPÄRAND JA
DISAIN“ VÄLJATÖÖTAMINE JA SELLE
AKTUAALSUS TEISTE KOOLIDE SARNASTE
VALIKAINETE NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja: Keret Altpere, MA

Viljandi 2023

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Hariduse suund ja ootused aastaks 2035 ning gümnaasiumi valikkursused	8
1.1. Hariduse suund ja ootused aastaks 2035	8
1.2. Valikkursused gümnaasiumi riiklikus õppekavas	9
2. Loovus, pärimus ja disain.....	11
2.1. Loovus.....	11
2.1.1. <i>Loovusteooriad ja loovusmudelid</i>	12
2.2. Pärimus.....	13
2.3. Disain ja disainmõtlemine	16
2.3.1. <i>Disainmõtlemine</i>	17
3. Gümnaasiumi valikaine “Loovpärand ja disain” ainekava.....	18
3.1. Valikaine kirjeldus	18
3.2. Õppe-ja kasvatusesmärgid.....	20
3.3. Õpitulemused	20
3.4. Õppesisu	21
3.5. Õppe kavandamine ja korraldamine.....	22
3.6. Õppekeskkond.....	23
3.7. Hindamine	24
4. Metoodika	26
4.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	26
4.2. Valim.....	26
4.3. Andmekogumine	28
4.4. Andmeanalüüs.....	29
4.5. Tulemused	29
4.5.1. <i>Kategooria “Loovus” valikained</i>	31
4.5.2. <i>Kategooria “Pärimus” valikained</i>	31
4.5.3. <i>Kategooria “Disain” valikained</i>	31
4.5.4. <i>Kategooria “Tehnoloogia” valikained</i>	32
4.6 Järeldused.....	32
Kokkuvõte.....	35
Kasutatud kirjandus	37
Lisad.....	41

Lisa 1. “Loovpärand ja disain” valikaine töökava	41
Lisa 2. Uuritud valikainete tabel Eesti gümnaasiumides	50
Lisa 3. Tagasisideküsitlus ekspertidele valikaine kohta.....	57
<i>Summary</i>	60

Sissejuhatus

Käesoleva magistritöö teemavalik kasvas välja minu huvist käsitöö vastu, majandus- ja ettevõtlusõpetajana töötades ning seoses õpingutega ülikoolis. Koos magistriõpingutega alustasin tööd Antsla Gümnaasiumis majandus- ja ettevõtlusainete õpetajana ning õpilasfirmade juhendajana. Varasemad õpingud on seotud rahvusliku käsitööga, kui õppisin Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis ning Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias.

Olles koolis teist aastat õpilasfirmade juhendaja ning kasvatamas kolme poega näen, et noored vajavad keskkonda ja võimalust proovida ning katsetada uusi tegevusi õpetaja suunamisel ja toetamisel. Arendada tuleks õpilastel järjepideva tegutsemise, ajaplaneerimise ning meeskonnatöös vajalike oskuste omandamist. Tihti jääb puudu algatusvõimest, loovast mõtlemisest ja koostööoskusest. Ei osata näha olemasolevaid ressursse ning probleeme ja inimeste vajadusi, mida saaks lahendada ning muuta. Enda kogemusele tuginedes ja märgates ühiskonnas toimuvat näen, et käeline oskus ja soov oma kätega midagi luua on hääbumas. Põhikoolis toimuvad tehnoloogiaõpetuse ja käsitöö- ning kodundustunnid ei jätku gümnaasiumis. Õpilasfirma juhendajana näen, et selle valikaine edukaks läbimiseks on vajalik käeline osavus, loovus, oskus märgata ja lahendada probleeme.

Antsla Gümnaasium on liitunud programmiga Ettevõtlik Kool ja see on “kaasaegse hariduse kvaliteedimärk. Koondnimetus põnevale ja kaasavale õppimise metoodikale ning ühtlasi haridusprogramm, mis toob õppeasutustesse rohkem iseseisvat ja ettevõtlikku hoiakut, arendab õpilastes otsustusvõimet ja ärgitab tegutsemishimu.” (Ettevõtlik kool, 2023) Ettevõtlikus Koolis on õpetajate ülesandeks kaasata õpilasi kõigisse arenguetappidesse ja -protsessidesse nii, et initsiatiiv ja õppimise lust lähtuksid õpilastest endist hoiakuga: „Tahan – suudan – teen”. (Ettevõtlik kool, 2023)

Ettevõtlikkuspädevus avaldub näiteks uute ideede ja lahenduste väljapakumisel klassis, ülesannete lahendamisel, kus on kasutatud nii algupäraseid kui ka alternatiivseid võtteid, loovalt tegutsemine ning eneseanalüüs kogu protsessile. Õpilasel on oskus teha valikuid ning loobuda neist tegevustest, mis pole talle kasulikud ega vii edasi. (Õunapuu & Ots, 2015)

Pooldan “taidurlikku” hoiakut ja mõtteviisi, kus on olulised seosed pea ja käte vahel. Tekib dialoog konkreetse praktika ja mõtlemise vahel, mis areneb toetavateks harjumusteks ja see omakorda ärgitab tekkinud probleeme lahendama. Taidurid on “pühendunud heale tööle hea töö enese pärast” ning haaratud oma tegevusse. Mitmesugused uuringud näitavad, et mida

rohkem oskused arenevad, seda enam hakatakse probleeme nägema ja neid lahendama. Koostööd tehes on suurem edu ja probleemidele leitakse kiiremini lahendus. (Sennett, 2021)

Kohaliku pärimuse rakendamise võimalused kooli õppeprotsessis on mitmekesised ning õigustatud tulemuslikkuse seisukohalt. Rahvatraditsioonide kaasamine ei tähenda lisakoormust õpingutes, vaid see on kohaliku kultuurilise ainese kasutamine üldise õppeprotsessi läbiviimisel ja õpilaste identiteedi kujundamisel. Tiia Artla tugineb enda kogemustele, kus ta on olnud aastakümneid Tartu Ülikooli tööõpetuse osakonna lektor, et “rahvusliku temaatikaga esemete valmistamine koolitunnis koos õpematerjali põhjendusega tekitab õpilastes huvi, emotsionaalse elamuse ja tahtmise tööd teha”. (Artla, 2005; Eesti Teadusinfosüsteem, 2022)

Minu jaoks on oluline rahvusliku käsitöö säilimine, selle tundmine ja oskus seda teha. Ene Lind (2010) toob välja, et käsitööoskused ei tohi ära kaduda. Vajalik on baasoskuste säilitamine enesega toimetulekuks ilma keeruliste tehniliste abivahenditeta, kui olukord seda nõuab. Lisaks on käsitööõppe ülesandeks säilitada ja arendada meie esemelist rahvakultuuri ning aastasade jooksul välja kujunenud töövõtteid. See aitab ja õpetab meie rahva kultuuripärandit väärtustama, kasutama ja arendama. Käsitööga tegelemine kasvatab õpilases kohusetunnet, oskust teistega arvestada, kannatlikkust jm vajalikke oskusi, mis on vajalikud igapäevaelus. Järjepidev tööprotsess kujundab toodete kavandamise ja valmistamise kaudu õpilase adekvaatset suhet ümbritsevasse. Tajudes, kui palju kulub aega, vaeva ning materjali mingi toote valmistamiseks, siis oskab õpilane rohkem hinnata meid ümbritsevat keskkonda ning inimeste poolt loodut. (Lind, 2010)

Integreerides tehnoloogiaõpet ning ühendades gümnaasiumis taotletavaid pädevusi, mida õpilane peab omandama, saab lisada juurde disainipõhise õppe. Eesti Kunstiakadeemia kirjeldab disaini kui maailma parandamise vahendit, kus disainer loob tooteid, teenuseid, protsesse ja kogemusi, mis vastaksid nii inimeste kui ka keskkonna ootustele nüüd ja tulevikus (Disaini eelakadeemia, 2022).

Disainipõhise õppega paraneb õpilastel arusaam tehnoloogia olemusest ning lisaks arendab loovat mõtlemist. Disainiprotsess on paralleelne probleemide lahendamisega ja sellel on üldine struktuur. See koosneb erinevatest etappidest nagu probleemi määratlemine, vajaduste tuvastamine, teabe kogumine, alternatiivsete lahenduste tutvustamine, optimaalse lahenduse valimine, prototüübi projekteerimine ja konstrueerimine ning hindamine. (Doppelt jt, 2008)

Minu **magistritöö eesmärgiks** on välja töötada gümnaasiumi valikaine "Loovpärand ja disain" ning veenduda selle aktuaalsuses. Uue valikaine loomiseks kirjutatan lahti töö teooria

osas kolm erinevat teemat: „loovus“, „pärimus“ ja „disain“. Samuti toon välja hariduse suunad ja ootused 2035. aastaks, sest ühiskond muutub kiiresti ja sellega seoses muutub ka tulevikus erinevate oskustega tööjõuvajadus.

Sellest tulenevalt on magistritöö **uurimisküsimused** järgmised:

1. Millised valikained on Eesti gümnaasiumides 2022/2023. õppeaastal, mis on seotud pärandi, loovuse ja disainiga ning põhikooli riiklik õppekava ainevaldkonnaga “Tehnoloogia”?
2. Kas 2022/2023. õppeaastal on Eestis gümnaasiume, kus juba õpetatakse valikainet, milles on ühendatud loovus, pärand ja disain?
3. Kas ekspertide hinnangul on Antsla Gümnaasiumil loodava valikaine järele vajadus?
4. Millised on loodud valikaine tugevused ja nõrkused ekspertide hinnangul?

Uurimusliku poole läbiviimiseks kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit, et kaardistada ja läbi töötada 2022/2023. õppeaastal Eesti gümnaasiumides toimuvaid loovusega, pärandiga ja disainiga seotud valikaineid ning sarnase ülesehitusega nagu on põhikooli riiklik õppekava (edaspidi PRÕK) ainevaldkond “Tehnoloogia”. Andmete kogumiseks kasutan gümnaasiumide kodulehekülgedelt avalikult kättesaadavat informatsiooni. Pooled uuritavad gümnaasiumid kaardistan ja koondan tabelisse (vt lisa 2) oktoobris 2022 ja teise poole jaanuaris 2023. aastal.

Töö koosneb neljast peatükist. Töö empiirilist osa ja loodavat ainekava toetab töö teoreetiline osa, kus **esimeses peatükis** toon välja hariduse suunad ja ootused 2035. aastaks, sest ühiskond muutub väga kiiresti, samuti on muutumas põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava. **Teises peatükis** kirjutan lahti kolm erinevat teemat: loovus, pärimus ja disain, kuna nende teemadega on seotud loodud valikaine ülesehitus. Loodud valikaine „Loovpärand ja disain“ ainekava on **kolmandas peatükis**. **Neljandas peatükis** on kirjeldatud uurimuse läbiviimise kord, tulemused ja järeldused Töö lisades on loodud valikaine töökava (vt lisa 1), uuritud gümnaasiumide valikainete tabel (vt lisa) ja tagasisideküsitlus (vt lisa 3).

Töö koostamisel kasutan nii eesti-, kui inglise keelseid raamatuid ja väljaandeid. Loovuse lahti mõtestamiseks toetun Eda Heinla raamatule „Lapse loovuse hoidmine ja arendamine“ (2020), Elina Kallas raamatule „Loovustehnikad. 99 viisi ideede leidmiseks“ (2015). Pärimuskultuuri olemuse tähtsusest ja selle vajalikkusest tuginesin Ingrid Rüütli ja Ene Margit Tiit raamatule “Pärimuskultuur Eestis - kellele ja milleks”.

Töös kasutan erinevate riigiasutuste: Haridus-ja Teadusministeeriumi, Haridus-ja Noorteameti, Kultuuriministeeriumi, Riigi Teatajas põhikooli ja gümnaasiumi riiklikut õppekava ja Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehtedel olevat infot. Lisake www.NETI.ee

lehel olemasolevatele gümnaasiumidele kasutasin Tartu Ülikooli, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Eesti Kunstiakadeemia ja Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledži kodulehtedel olevat infot.

1. Hariduse suund ja ootused aastaks 2035 ning gümnaasiumi valikkursused

Teades, mis suunas haridus liigub ja milliste oskustega inimesi tööturg ja ühiskond tulevikus vajab, saab praeguseid õppivaid õpilasi ette valmistada ja luua eeltingimused neile pakutavates õppekavades. See aitab neil sujuvalt edasi õppida ja kinnistada varasemaid teadmisi ja hoiakuid uutele teadmistele. Hetkel õppivad noored on peagi ettevõtluse edendajad, kohaliku kultuuri edasikandjad ja säilitajad. Valikkursustega on võimalik rikastada ja mitmekesistada gümnaasiumi õpilase õppimisvõimalusi ja valmistada teda ette teadlikumate valikute tegemiseks.

1.1. Hariduse suund ja ootused aastaks 2035

Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 on seatud esimeseks strateegiliseks eesmärgiks valikurohked ja kättesaadavad õpivõimalused (Haridus- ja Teadusministeerium [HTM], 2020). Gümnaasiumil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne, mis valmistab ette noore loovaks, mitmekülgseks, sotsiaalselt küpseks ja usaldusväärseks kodanikuks. Peale gümnaasiumi lõpetamist peaks õpilane teadma enda eesmärgi ja oskaks toime tulla erinevates eluvaldkondades. Gümnaasium loob keskkonna ja võimalused, et noor leiaks endale huvi- ja võimetekohased tegevusvaldkonnad. See loob õpilasele paremad tingimused, et jätkata teadlikumalt valitud õpiteed kas kutse- või kõrgkoolis. (GRÕK, 2011)

Gümnaasiumi riiklikusse õppekavasse on lisatud läbivaks teemaks “Tehnoloogia ja innovatsioon”. Sellega taotletakse, et õpilane oskaks kasutada nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt, mis loob võimaluse tulla toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas. GRÕK-is on ühe pädevusena märgitud, et gümnaasiumi lõpuks peaks õpilane oskama loovalt mõelda. Loovust on vaja lisaks tehnoloogia mõistmisele ja probleemilahendamise oskusele, et saada tänapäeva maailmas hakkama. (GRÕK, 2011)

Järgmistel aastatel kasvab vajadus nutikate töötajate järele, kes oskavad tehnoloogiat hallata ja arendada. Lisaks erialastele oskustele oodatakse tuleviku töötajalt häid üldoskusi. (Haridusportaal.edu.ee., s.a.) OSKA uuringute põhjal toodi välja kümme põhilist oskust, mida tööandjad hindavad ja mis aitavad tööelus paremini hakkama saada. Nendeks on muutustega kohanemine, tegevuste algatamine, eesmärgi saavutamine, analüüsi- ja õppimisoskus, probleemi lahendamine, loov ja uuenduslik tegutsemine, meeskonnatöö- ja koostööoskus, suhtlemis- ja keeleoskus. (Sihtasutus Kutsekoda, s.a.)

Maailma Majandusfoorumi tulevikutöö ülevaates on öeldud, et 2025. aastaks täidavad enam kui pooli tööülesandeid masinad. Sellega kaasneb ennekõike vajadus omandada uusi ja ajakohastada olemasolevaid oskusi. McKinsey mõttekoja analüüsid on leitud, et tuleviku töös on aina tähtsamad ka sotsiaalsed ja juhtimisoskused, loovus, kriitiline mõtlemine, infotöötlusoskus ja ettevõtlikkus. Tähtsustatakse jätkuvalt elukestvat õpet, eri funktsioone täitvate inimeste töötamist meeskonnana ning üksikisikul on suurem vastutus- ja riskivalmidus. (Sihtasutus Kutsekoda, 2020)

2016.–2017. aastal tehti uuring õpilasfirmade programmis osalenud noortega, kes olid pärit Tartu-, Põlva- ja Võrumaalt. Uurimuse eesmärk oli välja selgitada, milline on õpilasfirmade programmi roll noorte sotsiaalsete oskuste ja isiksuse omaduste arendamisel. Tulemustest selgus, et õpilasfirmade programmis osalemine toetab noorte hinnangul nende enesejuhtimisoskust, akadeemilisi oskusi ja enesekehtestamisoskuste ning ettevõtlikkuse, loovuse ja paindlikkuse arengut. (Saks & Virnas, 2018)

1.2. Valikkursused gümnaasiumi riiklikus õppekavas

Valikkursused annavad koolile ja õppijale võimaluse rikastada õppekava ja õpikogemust. Gümnaasiumiastmes pakutavate valikkursuste üheks ülesandeks on toetada noore kujunemist küpseks ja valikuid teha oskavaks isiksuseks. Elukestva õppe strateegiast lähtuvalt on valikainete õpetamine üheks võimaluseks, et tagada noorte suundumine haridussüsteemist tööturule võimalikult kiirelt ja sujuvalt. (Ader & Lamesoo, 2016)

Valikkursus, mida nimetatakse ka valikaineks või vabaainete kursuseks, on 35-tunnine õppetöö vorm. Valikkursusi koostab kool (vt joonis 1) lähtudes riiklikust õppekavast ja gümnaasiumi õppesuundadest, arvestades piirkondlikke eelistusi ja võimalusi. (Valikkursus, *s.a.*)

Gümnaasiumi riikliku õppekava (edaspidi GRÕK) järgi peab gümnaasium võimaldama vähemalt 11 kursuse mahus valikkursusi ja õpe tuleb korraldada vähemalt 12 soovija olemasolul. (GRÕK, 2023) GRÕK soosib valikkursuste kavandamist ja pakkumist koostöös teiste koolide ja organisatsioonidega, mis võivad olla nii eestisesed kui ka rahvusvahelised. Näiteks võib kool lõimitud aine- ja keeleõppe huvides siduda õppeaine kursusi (sealhulgas kohustuslikke ja valikkursusi) omavahel, aga ka kutseõppe läbiviimiseks ning piirkondliku eripära või kooli omapära arvestamiseks. (GRÕK, 2011)

Joonis 1. Valikkursuste ülesehitus. Allikas: <https://www.miks.ee/partnerile/leht/valikkursus>

2021. aastal otsustati viia 4 aastat kestnud arendustöö lõpuni ning algatada ettevalmistused õppekava määruse muutmiseks. Muudatused viiakse sisse õppekavade lisades ehk ainevaldkonnakavades, ainekavades, valikõppeainete ja –kursuste kavades, et kool saaks oma õpet paindlikumalt korraldada. Nendeks on õppesisu valimine, koolivälise õppimise arvestamise võimaldamine, valikkursused, toimetuleku ning hooldusõppe nominaalse õppeaja pikendamine. Ainekavades ei esitata õppesisu, mõistete, praktiliste tööde loetelu. Kool võib koostada oma õppekava lõimitult. Ainevaldkonnakavades on esitatud ainult kohustuslikud kursused ja valikkursused on lisas. Koolil on kohustus oma õppekava viia uuendatud riikliku õppekavaga kooskõlla hiljemalt 1. septembriks 2024, kusjuures 2024/2025 toimub üleminek uuele õppekavale 1., 4., 7. ja 11. klassis. (HTM, s.a.)

2. Loovus, pärimus ja disain

Käesolevas peatükis käsitlem lühidalt kolme suurt teemat- loovust, pärimust ja disaini selles kontekstis, et miks on oluline neid teemasid gümnaasiumis õpetada. Uus loodud valikaine seob neid kolme teemat.

2.1. Loovus

Loovuse kohta on palju definitsioone ja teooriaid. Eesti Keele ühendsõnastik (2023) defineerib mõistet loovus järgmiselt: “inimesele eriomane võime probleeme uut viisi lahendada ja algupäraseid tulemusi saada, samuti võime kasutada uudset (nt kunstilist, tehnilist) eneseväljendust.” Loov suhtumine oma tegevusse ja loomevõime on Sõnaveebis (2009) välja toodud kui loovuse sünonüümid.

Loovus on inimeste võime ja oskus kombineerida olemasolevaid objekte või olukordi erilisel moel saavutamaks uusi lahendusi ja tulemusi. See on kogum teadmistest, kujutlusvõimest ja hindamisest, võimaldades olemasolevat teadmust avardada ja arendada ning luua uut läbi tegevuse. (Kallas, 2015; Kolk, 2005)

Loovust peetakse praeguse ajastu üheks keskseks moesõnaks. Ühendatud on loovus ja innovatsioon, sest seda peetakse tänapäeva tehnoloogilise arengu peamiseks stimulaatoriks. Loovus aitab majandust üleval hoida, luua uusi tooteid ja kaupu. (Robinson, 2008). Loovuse ja innovatsiooni tähtsust on üha enam teadvustatud äriettevõtetes, avaliku sektori organisatsioonides, teadus- ja arendusasutustes. Loovus kui indiviidi- ja grupikeskne nähtus on võime mõelda ning näha sündmusi ja olukordi teisest vaatenurgast lähtuvalt, tajuda ja näha seoseid, mida teised ei näe. (Kallas, 2015) Siinkohal on mõistlik kirjutada lahti mõiste “innovatsioon”. Haridus- ja Teadusministeeriumi (2021) TAIE (Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse) arengukavas on innovatsioon uute ideede ja teadmiste kasutamine uudsete lahenduste rakendamiseks. Innovatsioon hõlmab toodete ja teenuste väljatöötamist ja uuendamist, turgude hõivamist ja laiendamist, uute tootmis-, tarne- ja müügimeetodite loomist ja juurutamist, uuendusi juhtimises ja töökorralduses ning töötingimuste ja personali oskuste arendamist.

Tallinna Ülikooli Loodus- ja Terviseteaduste Instituudi kunstiteraapiate õppekava loovusõpetuse dotsent Eda Heinla on raamatus “Loovuse hoidmine ja arendamine” välja toonud loovuse vajalikkusest tänapäeval. Loovust on vaja, et ühiskonda paremaks muuta (loodusressursside hoidmine, olemasoleva info ja teadmiste kasutamine inimeste tervise ja heaolu nimel), inimese eneseteostamiseks ning loovuse kaudu leiab tähenduse oma

minevikule, olevikule ja tulevikule. (Heinla, 2020) Loovust peetakse inimvõimete piiramatuks ressursiks ja tõeliseks majandusliku väärtuse loomise allikaks (Arda, 2019).

2.1.1. Loovusteooriad ja loovusmudelid

Peatükis on välja toodud erinevate teadlaste tõlgendused loovusteooriatest ja- mudelitest. Käesolevas magistritöös on see sellepärast, et mõista loovuse erinevaid tahke ning etappe, kus ja kuidas need väljenduvad.

Mihaly Csikszentmihalyi loovusteooria seisneb selles, et loovus väljendub üksikindiviidi tegevuse tulemusest, olles sõltuv ümbritsevast sotsiaalsest keskkonnast. Loovust, kui tegevust mõjutab kolm tegurit koos: üksikisik, väli ja valdkond. Lapse loovuse arendamisel on „võtmeisikud lapsevanemad ja õpetajad kui nn väljal tegutsevad eksperdid“ (Heinla, 2020). „Loovas tegevuses kasutab üksikisik informatsiooni, mis võib kultuuri sümbolite süsteemis ja antud valdkonna märgisüsteemis salvestatuna olla eksisteerinud juba ammu enne tema sündi (Loovusest, 2015).”

Runco ja Beghetto loovusteooria jaguneb kaheks: personaalne ehk isiklik (esmane) ja sotsiaalne (teisene) loovus. Personaalse ehk isikliku loovuse etapid on suunatud üksikisiku loovale ideele, mis on esmane loometulemus. Sotsiaalne loovus on suunatud esmase loometulemuse teistele tutvustamine, selle märkamine ja omapoolne tõlgendus ning selle esitlus. Loomeisikule huvitava probleemiga tegeleb personaalse loovuse faasis ja kui lisandub juurde sotsiaalne aspekt, siis keegi vaatajaskonnast annab sellele juurde omapoolse täienduse ja originaalse tõlgenduse. (Heinla, 2020)

Kaufman ja Beghetto nelja tüüpi loovuse mudelis eristatakse väljapaistev, erialane, argi- ja õpiloovus.

Õpiloovus on esmane ja kõige olulisem laste loova potentsiaali julgustamiseks ja toetamiseks. See on oluline õppimises ja õpetamises, kus tänu uudishimule tekib õppijal endal soov leida lahendusi, uued teadmised või oskused ning seostab need luues uue arusaama.

Argiloovus on seotud inimese vaimse tervise ja heaoluga ning see võimaldab leida elus erinevaid hakkama saamise viise ja võimalusi. Siia kuuluvad huvitegevus, igapäevaste olukordade lahendamine iseendale uudsel ja kasulikul viisil. Oluline on loomisprotsess, et kuidas on asi või olukord lahendatud, mis viisil, et säiliks nautimine, mängulisus, uudishimu, huumor, valmidus katsetada, iseseisvus ja sihikindlus.

Erialane loovus on professionaalsel tasemel loov panus ükskõik millises valdkonnas, arenenud ja jõupingutuste edasiliikumine õpi- ja argiloovusest.

Väljapaistev loovus on selgelt väljapaistev loometulemus kogu inimkonna tasandil. Selleks, et jõuda väljapaistva loovuseni, et luua ühiskonnas muutvaid lahendusi, on vaja kõigepealt hulgaliselt väikest loovust- julgust mängida paljude erinevate ja uute ideedega, olenemata sellest, kas neil on ühiskondlik väärtus või mitte. (Heinla, 2020)

Teresa Amabile käsitleb loovust kolme oskuste plokina:

1. *Valdkonnapõhised* olulised oskused, kuhu kuuluvad faktilised teadmised, tehnilised oskused või erilised valdkonnaga seotud anded. Need sõltuvad sünnipärasest kognitiivsest võimekusest, sünnipärasest tajumis- ja motoorsetest oskustest ning formaalsest ja mitteformaalsest haridusest.
2. *Loovusega seonduvad* oskused, milleks on keerulistest ülesannetest arusaamise kiirus ja võime muuta asjade seisuhendamine ajal, sisemised ja välised teadmised genereerimaks uudseid ideid ning loovuse avaldumist toetav tööstiil. Need sõltuvad koolitustest, ideede genereerimise kogemustest ja isikuomadustest.
3. *Ülesandega seotud* motivatsioon on loome tulemuseni jõudmise kõige tähtsam faktor. Isiku suhtumine ülesandesse, enda motivatsiooni tajumine ülesande lahendamisel või teatud tegevuse sooritamisel. Isiku võime tulla toime väliste takistavate teguritega ning oma sisemise motivatsiooni hoidmine otsustabki, mida ta on võimeline tegema ja mida ta tegelikult saavutab. (Heinla, 2020)

Loovus aitab mõtestada elu sidusust ja seda väärtustada. Loovus pole mitte kunagi lõplik vaid pidev protsess, kus ennast väljendada, arendada ja julgus üha uuesti katsetada ning ennast proovile panna. Loovuse arendamine on tulevikuoskus, kus pidevalt arenedes ja uurides ümbritsevat on võimalik luua parimad, säästlikumad ja edasiviivamad lahendused. Selle oskuse arendamist, teadlikku suunamist saab luua kooli õpikeskkonnas, kus õpilased julgeksid võtta riske ja katsetada ning tulla enda mugavustsoonist välja.

2.2. Pärimus

Pärand ei pea olema pelgalt minevik, vaid see võib olla tänapäevane, trendikas, inspireeriv ja kaasahaarav. 2019.aastal korraldatud Euroopa kultuuripärandiaastal oli rõhk suunatud noortele, kes on pärandi edasikandjad ja loovad ise uusi tähendusi. Kultuuripärandi aastat luuakse, et tuua esile meie pärand- tugevdada identiteeti, säilitada pärandit ja tutvuda sellega ning kohandada praeguse ajahetkega. “Saksa egiptoloog Jan Assmann on öelnud, et oma kultuuripärandi kaudu saab ühiskond nähtavaks nii iseendale kui ka teistele”. Kultuur saab rikkamaks ennekõike andes, luues, ennast näidates ja pidevalt taas luues. (Kiivet, 2018)

Tulevik mitte üksnes ei tugine minevikule, vaid see ehitakse sõna otseses mõttes minevikust. Kõik see puudutab otseselt ka pärandit – pärand on tehnika, mida tuleb võimalikult efektiivselt kasutada tänapäeva ja tuleviku ühiskondade lokaalsete ja globaalsete probleemide lahendamisel. Kui me seda ei tee, muutub pärand ebavajalikuks ja kaob, vähemalt sellisena nagu see 18. sajandi lõpul välja kujunes ja siia maani kasutusel on. Objektid, nähtused, paikkonnad ja inimesed ei muutu pärandiks enne, kui inimesed neid sellena tunnistavad. Tänapäeva inimesed ja ühiskond ei ole mitte pärandi passiivsed vastuvõtjad, hoidjad ja edasiandjad, vaid selle aktiivsed loojad ja kujundajad. Seega lähtub pärand alati käesoleva aja inimeste soovidest ja ühiskonna vajadustest. Pärand on midagi sellist, mida inimesed teevad, seega on seda parem nimetada pärandi protsessiks. Pärandi loomise aspekti rõhutamine säilitamise asemel asetab tähelepanu käesoleva hetke tegevustele, tuues selgelt esile, et mitte ainult minevikus loodu ei või olla pärandiks, vaid ka et meie praegune põlvkond loob seda. Kuna pärandi loomine toimub antud ajahetkel, siis arvestatakse paratamatult kaasaja olukorda ja vajadusi. Pärand luuakse õigustamaks kaasaja kindlat interpretatsiooni ja tulevikuperspektiivi. Pärandi loomisel peetakse kas teadlikult või ebateadlikult alati silmas kindlaid eesmärke. (Konsa, 2017)

Viljandi Kultuuriakadeemias on õppekava “Pärandtehnoloogia” ja selle läbimisel saab lõpetajast maailmapärandaja, kes tunneb hästi traditsioonilise käsitöö tehnikaid ja materjale ning oskab neid loovalt kasutada praegusaja elukeskkonna paremaks muutmisel (Tartu Ülikool, 2023).

Traditsiooniline ehk pärimuskultuur on osa rahvakultuurist ning jaguneb omakorda materiaalseks ja vaimseks rahvaloominguks ehk folklooriks. Pärimuskultuuris antakse kõik teadmised ja oskused edasi suulise pärimuse või jäljendamise teel ning pärimuskultuuri nähtused levivad ajas ja ruumis variantidega. (Rüütel & Tiit, 2005) **Vaimne kultuuripärand** ehk **elav pärand** tähendab selliseid põlvest põlve edasi antud teadmisi, oskusi, kombeid ja tavasid, mis on kogukondadele omased ja olulised ka praegusel ajal. Vaimne kultuuripärand annab kogukondadele identiteedi ja järjepidevuse tunde ning edendab seeläbi ka kultuurilist mitmekesisust ja loometegevust. Vaimne kultuuripärand võib olla ainulaadne, nagu seto leelo või piirkondlik murdekeel, või laialt levinud nagu marjul käimine või jaanipäeva pidamine. Vaimse kultuuripärandi edasikestmise eelduseks on tegus ja tugev kogukond. Eesti sai UNESCO liikmeks 1991. aastal ja selle ülesanne on püüda hoida ja säilitada maailma kultuurilist mitmekesisust, toetudes sealjuures kohaliku kultuuripoliitika algatusvõimele. (Eesti Rahvakultuuri Keskus, *s.a.*)

Ingrid Rüütli ja Ene Margit Tiit koondasid raamatusse “Pärimuskultuur Eestis - kellele ja milleks” ankeetküsitluste põhjal kokkuvõtted pärimuskultuuri olulisusest, selle säilitamisest ja edasiarendamisest tänapäeval. Paljud vastanud, ka noored inimesed ja lapsed, peavad pärimuskultuuri rahvusliku identiteedi oluliseks faktoriks ja tänapäevakultuuri oluliseks osaks. See seob põlvkondi, annab inimestele eneseväarikust. Pärimuskultuur on eestluse säilimise alustala. Leitakse, et kultuurilise eripära säilimise ainus vahend tänapäeva maailmas on omakultuuri teadlik hoidmine ja sihipärane arendamine. Kes tunneb oma kultuuri, oskab hinnata ka teisi kultuure. Pärimuskultuur saab alguse kodust. Õpetusena peaks algama lasteaiast ja jätkuma koolis, nii kohustuslikus õppeprogrammis kui ka valikainete ja huvirühmade kaudu. (Rüütli & Tiit, 2005)

Tiia Artla toob välja, et Eesti ühiskonnas valitsevad arengusuunad ei väärtusta terviklikku pärimusõpetust, pigem rõhutakse isikut ja tema eduõpetust ning rahvatraditsiooni senine käsitus toetub rohkem välisele vormile. Eesti rahvus ja selle omapära on väärtuslikud ja see teadmine peaks noorteni jõudma võimalikult vara. Märkata on õpilaste vähest rahvakultuurialast teadlikkust ja seda püütakse ainekavadesse integreerida. Nähakse seost, et kui õpilane väärtustab oma rahva kultuurilugu ja seda hästi tunneb, siis ta oskab end paremini ühiskonnas määratleda. (Madisson, 2010)

Pärimus- ja rahvakultuur on meie uhkus ja eripära ning meie ajalugu. Selle säilitamine, hoidmine ja teadmiste ning oskuste edasikandmine ja õpetamine teeb meie rahva eriliseks ja ainulaadseks. Kui tuua rahva- ja pärimuskultuur õppekavasse, siis õpilased väärtustavad meie esivanemate oskusi ja hindavad käsitsi loodud esemeid ja asju ning mustreid. Nad ei peaks neid vanamoodsaks vaid teadlikult ja oskuslikult kasutama praeguses modernses ja “ületarbimisühiskonnas” ühendades “vana” ja “uue”. Käsitsi tegemise oskus on aeganõudev ja vajab pidevat harjutamist ja tööd. Tänu sellele tekib parem suhestumine kasutatava materjaliga ja areneb loominguline pool ning tahe pidevalt edasi areneda ja ennast arendada.

“Käsitöö on meile jätkuvalt oluline, loodud kestma põlvest põlve - traditsioonilised käsitööoskused on meie vaimse kultuuripärandi osa” (Soova, 2022). Anu Raud on kirjutanud, et “käsitöö kutsub meid maha istuma, elu üle järele mõtlema, esivanemate oskuste ja tegemistarkuste järke pidama. Ta aitab meil üleilmases üheülbastumises eneseks jääda, säilitada omanäolist kodusust” (Soova, 2022). Käsitöö on pärandi hoidmise ja pärandamise säilitamise üheks võtmeks.

2.3. Disain ja disainmõtlemine

Disain tähendab millelegi vormi andmist, ideede viimist sellisele kujule, et neid on võimalik tegelikkuses kogeda. Disain on probleemi lahendamine, kus võetakse arvesse arusaadavust, kasutatavust, erinevust ja esteetikat. Disainimine on korduv protsess ja tegutsemise-hindamise- parandamise tsükkel, mida tuleb suure tõenäosusega mitu korda läbi teha, enne kui see valmis saab. (Klaar, 2014) Merike Rehepapp koostatud “Disainispikker” annab hea ülevaate disaini olulisusest ja vajalikkusest. Meie elu möödub suuremal või vähemal määral inimese loodud keskkonnas ning seetõttu on oluline seda mõista, kohanduda vastavalt olukorrale ja vajadustele. Disainerlik mõtteviis loob eelduse mõista meid ümbritsevat, õpetab kriitiliselt suhtuma nii enda kui teiste poolt loodavasse keskkonda ning annab vahendid luua positiivseid lisaväärtusi. Disaini ja innovatsioonifirma IDEO president Tim Browni tsitaat:” Disainist on saanud liiga oluline osa meie elust, et jätta see ainult disaineritele”. Disain on intellektuaalse õpetuse osa, aidates teadliku õpetamisega kasvatada õpilasi eelseisvaks eluks vajalikke omadusi ja vilumusi. (Rehepapp, 2012)

Martin Pärn kirjutab kokkuvõtvalt, et disain on praktiline, eri valdkondi siduv inimkeskne loov protsess, mille käigus otsitakse parimaid lahendusi eksisteerivatele probleemidele. Ta toob välja, et disain toodab ettevõtlusele lisaväärtust, mille kaudu ta tõlgib kasutaja tegelikke soove, võimalusi ja vajadusi. Seega disain on kõikjal meie ümber ja vajalik, et ühiskond areneks ja muuta meie elu paremaks ning kiire elutempoga tarbimisühiskonnas jätkusuutlikuks. (Pärn, 2012) Disain on vahend, mille abil saame õpetada õpilastele teadmisi ja oskusi, mida neil on vaja iseseisvaks eluks, et saada paremini endaga ja ühiskonnaga hakkama ning elada täisväärtusliku ja õnnelike kodanikena.

“Disain on Eestis jõudsalt edenev loomevaldkond, mis hõlmab toote-, teenuse-, graafilist ja moedisaini, kuid üha enam seostame disaini inimkeskse ja loova probleemilahendamise viisi ehk protsessiga” (Kultuuriministeerium, 2022).

Eesti Kunstiakadeemia (2022) magistriõppekava “Disaini ja rakenduskunst” seab rõhu traditsiooniliste oskuste sujuvale sidumisele kaasaegsete praktikate ning uudsete tehnoloogiatega.

Pean suurel määral õigeaks William Morrise maailmavaadet ja lähenemist disainile, kus ta põlgab masstootmist ja raiskavat tarbimist ning väärtustab käsitööd. (Helvert, 2022) Mõistlik olemasolevate ressursside kasutamine on hetkel ühiskonnas väga aktuaalne teema. Propageeritakse säästlikku tarbimist ja leitakse järjest uusi lahendusi, kuidas paremini ja efektiivsemalt toota.

Urmas Lüüs läheneb disainile sõnastades lähtepositsiooni ja probleemi, seejärel selgitades tiimile või partnerile ülesande olemust ja potentsiaalseid lahenduskäike. Ühiselt pannakse kirja meetodid ja suhtlusviisid ning kirjeldatakse tootjale üheti mõistetavad parameetreid, põhjendades tellijale ühe või teise tagamaid. (Lüüs, 2022) Sellist lähenemist saab kasutada probleemi lahendamisel ja selle nõ “maha müümisel” kas potentsiaalsele kliendile või toote prototüüpimisel.

2.3.1. Disainmõtlemine

Ivo Visak ja Joel Kotsjuba (2019) peavad disainmõtlemist loovaks probleemilahendamise viisiks, kus kasutatakse disainerite mõtlemisviisi ja tööriistu erinevate probleemide lahendamiseks, sealhulgas protsesside, toodete ja süsteemide disainimiseks.

Kasutajakeskse disaini puhul on kõige olulisem märgata meie elu kitsaskohti, mõista nende tuuma ning leida neile lahendusi. Disainmõtlemise all peetakse eelkõige silmas mõtteviisi või töömeetodit, millega saab probleeme analüüsida, korraldades selleks ajurünnakuid, kaaluda ideid ja lahendusi, ideede kontrollimist (valideerimist), et lõpuks töötava lahenduseni jõuda. (Rehepapp, 2012)

Tim Brown (2012) on välja toonud mõned omadused, mis võiksid disainmõtlejale olla: *Empaatia*. Nad suudavad ette kujutada maailma erinevatest vaatenurkadest- kolleegide, klientide ja lõppkasutaja seisukohalt. Võttes kasutusele "inimesed kõigepealt" lähenemisviisi, saavad disainmõtledjad ette kujutada lahendusi, mis on oma olemuselt soovitavad ja rahuldavad selgesõnalisi või varjatud vajadusi. Suurepäraseid disainimõtledjad jälgivad maailma pisidetailideni. Nad märkavad asju, mida teised ei märka ja kasutada oma teadmisi innovatsiooni inspireerimiseks.

Integreeriv mõtlemine. Luuakse uudsed lahendused. Olgu need segased probleemid, mis vajavad lahendamist või olemasolevaid alternatiive täiustades.

Optimism. Nad eeldavad, et ükskõik kui raske on antud probleem, on vähemalt võimalik lahendus parem, kui leppida juba olemasoleva alternatiiviga.

Eksperimentaalsus. Olulised uuendused ei tulene järkjärgulistest muudatustest. Disainimõtledjad esitavad küsimusi ja uurivad piiranguid loominguviisidel, mis liiguvad täiesti uutes suundades.

Koostöö. Teha koostööd erinevate kogemuste ja erialadel tegutsevate inimestega. (Rehepapp, 2012)

3. Gümnaasiumi valikaine “Loovpärand ja disain” ainekava

Gümnaasiumi valikaine “Loovpärand ja disain” on loominguline valikaine, kus õpilane julgeb ennast avada, katsetada, võtta vastutust, kogeda eksimusi, tagasilööke ja sealt oma ideega edasi minna. See tähendab, et õpilane on suuteline ideid looma ja ellu viima, kasutades omandatud teadmisi ning oskusi erinevates tegevusvaldkondades. Õpilane näeb probleeme ja neis peituvaid võimalusi probleemide lahendamisel. Ta seab eesmärged, koostab lühi- ja pikaajalisi plaane, mida on suuteline teistele tutvustama ja ellu viima. Õpilane on algataja rollis ja korraldab ühistegevusi. Ühiskonnas toimuvale reageerib uuenduslikult ja paindlikult muutustele, teades, et iga otsusega kaasneb risk ning vastutus. Suhtub endasse ja kaaslastesse lugupidavalt ning oskab osaleda meeskonnatöös. ([GRÕK], 2011)

Läbides valikaine kursuse 10. klassis on hea võimalus enda ideed edasi arendada, rakendada omandatud oskusi ja teadmisi 11. klassis õpilasfirma aines. Firma loomisel saab katsetada enda ideed reaalsete klientide peal ning arendada endas ettevõtlikkust ja ettevõtjana hakkama saamist meeskonnana (Õpilasfirma, 2021).

Ainekava koostamisel võtan aluseks PRÕK lisad 7 ja 13 ning GRÕK lisad 8 ja 15. Samuti toetun valikaine ainekava koostamisel GRÕK-le, mida ajakohastati ja muudatused kinnitati 11.03.2023. aastal. Käesolev töö on pidevas muutuses, sest riiklike õppekavade rakendamiseks õppeprotsesse toetavad dokumendid on välja töötamisel. Õppeaine ainekava juurde luuakse kooli õppekava koostamist ja õpetajat õppeprotsessis toetavad metoodilised materjalid, mis tulevikus lihtsustaksid ning ühtlustaksid õpetaja tööd.

Loodavates dokumentides esitatakse, mis tulevikus on olemas:

- soovituslik ainesisu õpitulemuste saavutamiseks;
- soovituslikud praktilised tööd;
- metoodilised soovitused;
- viited õppematerjalidele jne. (Haridus- ja Noorteamet, s.a.)

3.1. Valikaine kirjeldus

Valikkursus on jätkuks põhikooli ainevaldkonnale “Tehnoloogia” ja seob eelnevale lisaks kolme suurt teemat: loovust, pärimust ja disaini. “Õppetöö toimub läbi praktilise tegevuse, kus õpilased saavad end käelise tegevuse kaudu väljendada ning kujundada teadmisi, oskusi

ja kogemusi, mida on vaja töö kavandamiseks, planeerimiseks ja loomiseks (PRÕK, 2011).”

Kursusega taotletakse, et õpilane väärtustab esivanemate elulaadi, kombeid ja väärtushinnanguid ning mõistab, miks on nende järjepidev säilitamine oluline. Õppetöös on suur rõhk inimkesksel disainil, mille algseks lähtekohaks on kasutajate vajaduste mõistmine ja loov probleemi lahendamine. Töötatakse erinevate materjalidega, milleks on põhiliselt tekstiil ja puit. (Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž, *s.a.*) Koolil on olemas õppe läbiviimiseks vastavad õppeklassid. Loodud valikainel on suur rõhk käelisel tegevusel ning loomingulisuse väljendamisel. Õpilane arendab enda erialaseid oskusi ja loovust ning omandab teadmisi toodete väljatöötamise etappidest. Kursus lõpeb õpilaste poolt ülesse seatud näitusega, kus eksponeeritakse valminud töid.

Materjalide kasutamise valik sõltub õpilaste eelnevatest oskustest materjali käsitleda ja õppes teema püstitusest. Ideest ehk toote sünnist teostuseni ühendatakse pärimuslikud traditsioonilised mustrid ja töövõtted tänapäevase tehnoloogiaga, kus jälgitakse jätkusuutlikku ja väiksema jalajäljega tootmist ning propageeritakse keskkonnasäästlikku mõttelaadi. Kursuse oluline osa on tutvumine teiste loomeinimeste ja organisatsioonide tegevustega, mis arendades silmaringi aitab kaasa õpilaste tootearendusprojekti teostamisel. Selleks osaletakse inspireerival väljasõidul, kus külastatakse kohalikke loomepesasid ning tutvutakse nende tegemistega. Külastatakse Võru linnas asuvat loomemaja Liiva-ATE, kuhu on koondunud Kagu-Eesti loomeinimesed: tekstiili- ja ehtekunstnikud, disaini- ja reklaamitegijad, keraamikud ja paljud teised. (Liiva-ATE, *s.a.*) Teiseks väljasõiduks on Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi või Vana-Võrumaa Kultuurikoja (Võrumaa Muuseum) külastamine. Peale gümnaasiumi lõpetamist saab õpilane rakendada enda huvi ja arendada oskusi õppides kutsekoolides või kõrgkoolides, kus on sarnaseid erialasid. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias saab õppida pärandtehnoloogia rakenduskõrghariduse õppekavas erinevatel erialadel rahvuslikku tekstiili, rahvuslikku ehitust ja rahvuslikku metallitööd. Pärast kõrgkooli lõpetamist on võimalik leida tööd ettevõtluses, hariduses või muuseumis. (Tartu Ülikool, 2023) 2023. aastal luuakse uus, ringtehnoloogia eriala, mille eesmärk on koolitada “tasaarengu” põhimõtteid järgivaid loovaid ja uuendusmeelseid meistreid, kes aitaksid materjalide ja esemete eluea pikendamise teel kaasa keskkonnaprobleemide ennetamisele ja lahendamisele. Seejuures on olulisel kohal lihttehnoloogilised (*low-tech*) võtted, näiteks parandamine, taas- ja uuskasutus ning ümbertöötlemine. (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, 2023)

Antsla Gümnaasium teeb koostööd kohalike ettevõtlike inimestega ja ettevõtjatega (Antsla vald, *s.a.*). Koostööd arendades kaasatakse tekkivate võimaluste korral kohalikud väärtuse loojad õppeprotsessi, kus nad saavad oma oskusi ja teadmisi õpilastele edasi anda. Kursus toetab õppesisu ja tegevuste kaudu gümnaasiumi riikliku õppekava läbivate teemade käsitlemist ning õpilastes kujundatavaid üldpädevusi (kultuuri- ja väärtuspädevus, sotsiaalne- ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, ettevõtlikkuspädevus, tehnoloogiaalane pädevus, suhtluspädevus ning digipädevus) ([GRÕK], 2011).

3.2. Õppe-ja kasvatuseesmärgid

- 1) arendada õpilaste arusaamist ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning vastastikustest seostest nii üksikisiku, ettevõtte, riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil;
- 2) arendada õpilaste iseseisvat õppimist ja koostööoskust;
- 3) arendada õpilastes ettevõtlikku ja keskkonda väärtustavat ning säästvat eluhoiakut;
- 4) anda informatsiooni disaini ja rahvakultuuri valdkonnaga seotud elukutsete ja edasiõppimisvõimaluste kohta;
- 5) aidata õpilasel mõista oma kultuuripärandit ja selle tähtsust, mis võib süvendada nende kultuurilist identiteeti ja teadlikkust;
- 6) arendada õpilase loovust ja isiklike oskusi, mis aitavad neil tulevikus olla edukad mitmesugustes valdkondades.

3.3. Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab ja hoiab Eesti kultuuri, tunnetab end kultuuritraditsioonide kandjana;
- 2) avastab ja väärtustab meie kultuuri eripära ning muutumist ajas ja kohas;
- 3) arendab eesmärgipäraselt enda võimeid ja oskusi, tegutseb ettevõtliku ja väärtust loova kodanikuna;
- 4) väärtustab enese ja teiste loovust, püstitab eesmärgid, vastutab oma ideede elluviimise eest ning viib alustatud tegevuse lõpuni;
- 5) on rakendanud konstruktiivset analüüsivõimet, empaatiavõimet, meeskonnatöö oskusi ning esitlusoskusi;
- 6) osaleb sotsiaalsetes tegevustes, julgeb võtta vastutust;
- 7) arendab oma käelist osavust läbi praktilise tegevuse, näeb võimalusi ja usub enda tegevusse;

- 8) oskab luua kavandeid, neid analüüsida ja eksponeerida;
- 9) oskab ülesse seada näitust ja moodustada terviku ning läheneda loovalt kasutades olemasolevaid ressursse;
- 10) väärtustab loovust ning mitmekülgset läbimõeldud lahendusi, hindab vastutustundlikku ja säästvat eluviisi ning saab aru nende mõjust elukeskkonnale ja ühiskonnale;
- 11) teab ja oskab kasutada erinevaid seadmeid ning teab nende ohutusreegleid;
- 12) oskab leida teavet erinevatest allikatest ja kasutada seda;
- 13) oskab oma loodud toote loomeprotsessi dokumenteerida, sh päeviku pidamine, märkmete tegemine, tooteprotsessi pildistamine ja õpimapi koostamine;
- 14) oskab kavandada tööprotsessi, valida materjalid ja töövahendid;
- 15) väljendab oma seisukohti ja emotsioone;
- 16) tunnetab oma loomingulisi võimeid, viib loomingulisi ideid ellu enesekindlalt ning asjatundlikult, väärtustab kaaslaste erinevaid ideid ja lahendusi;
- 17) oskab luua seoseid, argumenteerida ja teha järeldusi ning võtab vastutuse enda õppimise eest;
- 18) teab edasiõppimisvõimalusi ja enda tugevusi.

3.4. Õppesisu

Kursus sisaldab nii teoreetilist kui praktilist osa. Esmalt tutvustatakse disaini ja pärandkultuuri laiemalt. Nende paremaks mõistmiseks külastatakse loomemaja ja muuseumi, kus tutvutakse praktiliste töödega, koha olemusega, loomeinimestega. Loomemaja külastamine annab õpilastele ettekujutuse, kuidas loomemaja kui ettevõtte tegutseb. Praktilise tööna õpilased märkavad ja uurivad neid enim kõnetanud toote loomist, mustrit, eesmärki, valmistamise viisi ja materjali kasutamist. Muuseumi külastus annab õpilastele võimalust tutvuda reaalselt vanade esemetega, lugeda legende, tunnetada materjali ja eseme olemust ning märgata mustreid ja värvide kasutamise kooslust. Õppena läbitakse kavandamise ja visandamise etapid. Läbitakse disainiprotsess probleemi tuvastamisest kuni lahenduseni. Praktiline töö on ideest toote loomine, mille kesksel kohal on tööprotsessi analüüs ja tagasisidestamine.

Disain ja disainerlik mõtteviis

Disaini mõiste ja selle otstarve.

Pärimuskultuur

Pärimuskultuuri teemade käsitlemisel liigutakse tänapäevast minevikku ja õppija lähemast ümbrusest kaugemale. Etnograafiline tekstiil (kiri, värv, mustrid). Kavandamine. Õppekäik.

Loovus

Loovuse mõiste ja liigid. Loovus kui iseloomujoon (ka originaalsus) ja loomine kui tegevus - loomeprotsess, sh loov mõtlemine. Looming kui loomeprotsessi tulemus. Ettevõtlikkuse mõiste.

Ideed, tootearendus ja jätkusuutlikkus

Kust tekivad ideed? Taaskasutus ja tootearendus. Kohalike loomeinimestega ja nende loominguga tutvumine. Käsitsi tehtud toote märkamine ja ülesse märkimine (dokumenteerimine). Õppetöös valminud praktilise töö positioneerimine turul. Toote omahinna arvutamine. Konkurendid. Õppekäik.

Dokumenteerimine, õpimapp

Sissejuhatus fotograafiasse. Tootefoto tegemine ja tööprotsessi pildistamine. Portfoolio. Õpimapi koostamise võimalused. Kujundustööriist Canva.

Praktilise töö organiseerimine ja teostus

Töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Töövahenditega töötamine, ohutusreeglitega tutvumine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi. Praktilises tegevuses tekkinud probleemide lahendamine. Oma tegevuste, praktilise töö ja selle tulemuse analüüsimine. Toote valmis tegemine enda valitud tehnikas. Viimistlemine.

Näituse korraldamine

Näituse kontseptsiooni loomine ja kujundamine. Töö esitlemine näitusel. Võimaluse korral virtuaalkeskonna kasutamine töö eksponeerimiseks.

3.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Valikõppeaine maht on jaotatud 18 kontakttunniks kestusega 2 x 45 minutit. Õpe toimub II poolaastal 10. ja 11. klassi õpilastele. Õpilaste osalemise arv maksimaalselt 12, et tagada individuaalne õpe.

16 tundi kavandatakse õppeteemade käsitlemiseks, milleks on praktiline töö ideest tooteni ja neid toetavad tegevused. Kahe paaristunni jooksul saavad õpilased osaleda õppekäigul ning kinnistada teooriat praktikaga. Õpilased saavad praktilise kogemuse töömaailmast ning mõistavad loominguga tegelevate ettevõtjate võimalusi ja rolli kodukoha arengus.

Õppetegevuse korraldamine lähtub piirkonna eripärast ning huvigruppide ettepanekutest. Õpilased kaasatakse õppe kavandamisse ja võetakse aega eesmärkide seadmiseks. Taotletavad õpitulemused ja hindamiskriteeriumid arutatakse õpilasega läbi. Arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, eripära ja võimeid. Arutlusoskuse ja iseseisva mõtlemise arendamiseks on õpilane tunnis valdavalt aktiivse tegutseja rollis. Õpilase ülesanne on õppida teadlikult rakendama disainerliku mõtlemise viise. Õpilane väljendab ning selgitab oma isiklikke ja tunnis omandatud vaateid ning on vastavalt õpetaja juhistele seejuures konstruktiivne, salliv, korrektne ja järjekindel. Õpilased julgevad oma arvamust avaldada, analüüsida enda ja kaasõpilase töö protsessi, viivad alustatu lõpule, märkavad või tõstatavad probleemi ning leiavad neile lahendusi.

Õpetaja on õpilastega sarnaselt uurivas, küsivas või õppivas ning sealhulgas eksivas rollis, kuid on oma professionaalsete teadmiste ja arendatud oskustega nõu, hinnanguid ning sihte andev juhendaja. Õpetaja tagasisidestab õpilaste katsetusi pidevalt ning annab soovitusi ja juhiseid edaspidiseks õppimiseks. Arutluste juhtimise ning mõistete ja käsitlusviiside tutvustamise kõrval on õpetaja ülesanne toetada õpilase identiteedi ja maailmavaate kujunemist. Sestap ei tohi õpetaja oma isiklikke hoiakuid ja arvamusi peale suruda ning andma õpilastele võimaluse põhjendada ja kujundada välja oma isiklikku seisukohta. Kasutatakse uurivat õpet, mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid tegevusi. Kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial (IKT) põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid. Õpilasel on oma õpimapp (päevik), kuhu ta dokumenteerib õpetajalt saadud töölehti, õppetöö jooksul tekkinud mõtteid, ideid, tööprotsessi, uurimismaterjale, kavandeid mida veel peab enda jaoks oluliseks. Dokumenteerimise vormi töötab välja õpilane, arvestades õpetaja soovitusi, milleks on digitaalne lähenemine, et arendada digipädevust. Selline dokumenteerimine annab protsessi käigus võimaluse vajadusel ajas tagasi minna, kontrollida ja värskendada mälu ning taastada mingit konkreetset tegevust või arutluskäiku protsessis. Kogutud materjal võib osutada tulevases elus abivahendiks, mis aitab sarnaseid projekte taasluua. Õppe käigus läbitav disainiprotsess jäljendab võimalikult palju reaalsel elu, mistõttu on oluline õpilase vahetu osalemine õppes. (Valikkursus “disain ja protsess”, *s.a.*)

3.6. Õppekeskkond

Õppetöö toimub:

- klassiruumis, kus laudu ja toole on võimalik ümber paigutada rühmatööks;

- tehnoloogia ning käsitöö-ja kodunduse õppeklassis;
- arvutiklassis ja koolis sobivates ruumides (nt. aula, koridor- võimalikud näituse ülesse seadmise kohad);
- õppekäikudel, väljasõitudel.

Ruumides on tagatud internetiühendus ning vajadusel arvuti või nutiseadme kasutamise võimalus. Sõltuvalt õppetöö teemadest võib tunde läbi viia teemat puudutavas keskkonnas ning kasutada ära paikkondlikke ressursse. Õppetöö toimumise koha valikuga tagatakse õpilaste vaimne heaolu ja õpet soodustav keskkond.

3.7. Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase individuaalset arengut ja anda tagasisidet õpilase õppeedukuse kohta. Õpilast innustada ja suunata teda sihikindlalt õppima, toetada õpilase enesehinnangu kujunemist ning toetada noort edasise haridustee valikul.

Kogu õppe jooksul toimub arutelu ja tagasisidestamine tehtud töö üle ning arutatakse, kuidas saaks paremini. Julgustatakse õpilast ning leitakse parimad lahendused, kuidas edasi eesmärgi suunas liikuda. Toimub pidev areng, kus iga õpilase õppimisvõimet hinnatakse individuaalselt, kus õpilase arengut võrreldakse tema varasemate saavutustega. Tagasiside antakse võimalikult kiiresti ja keskendutakse õpilase tugevatele külgedele ja vajakajäämistele ning leitakse ühise aruteluvormis lahendused edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. (GRÕK, 2011)

“Õpetaja ülesanne pole õppijaid väliste tasude/ karistustega (hinnetega) motiveerida, vaid aidata neil oma õppimise eest ise vastutust võtta, oma arengut jälgida ja sellest rõõmu tunda ning nõnda järk-järgult elukestvaks õppijaks kujuneda” (Klassiõpetaja ..., (s.a.).

Õpilane osaleb enese ja kaaslaste töö hindamises ning analüüsis. Sellega areneb tema oskus käitumist eesmärkide alusel analüüsida, ennast juhtida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Hindamisel kasutatakse mitmeeristavat hindamist ja selle hindamise puhul loetakse õpilase sooritus kas arvestatuks või mittearvestatuks. (HTM, 2018)

Kursuse arvestamiseks esitab õpilane õpimapi (soovituslik digitaalsel kujul) ja valmis töö, mis on kursuse lõpus ühisel näitusel.

Õpimapp sisaldab:

- kursuse käigus täidetud töölehed;
- kavandid;

- vabas vormis täidetud päevik (materjali valiku põhjendus, töö eesmärk, töö valmimise protsess, inspiratsiooniallikad, enda märkmed ja tähelepanekud, fotod tööprotsessist ja valmis tööst, jne.);
- toote hinnakujundus;
- tööde analüüs ja tagasiside.

4. Metoodika

Käesolevas peatükis toon välja uurimistöö eesmärgi ja uurimisküsimused, põhjendan valimit ja andmekogumise metoodikat. Annan ülevaate uurimistegevuse kohta, kirjeldan uurimisprotseduuri ja tulemusi. Peatükk koosneb kümnest alapeatükist.

4.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Magistritöö eesmärgiks oli välja töötada Antsla Gümnaasiumi valikaine „Loovpärand ja disain“ ning veenduda selle aktuaalsuses. Aine-ja töökava saadeti ekspertidele, et saada infot loodud valikaine vajalikkusest Antsla Gümnaasiumile. Samuti oli oluline teada saada ekspertide arvamus, et mida nad näevad loodud valikaine tugevusteks ning nõrkusteks ja ainekava koostamise arusaadavusest, et selle põhjal teha töös parendused. Teiseks eesmärgiks oli teada saada, millised valikained/valikkursused Eesti gümnaasiumides 2022.-2023.õppeaastal toimuvad, mis on seotud terminitega “loovus”, “pärimus” ja “disain” ning PRÕK ainekavaga “Tehnoloogia”. Sellest lähtuvalt olid uurimisküsimused:

1. Millised valikained on Eesti gümnaasiumides 2022/2023. õppeaastal, mis on seotud pärandi, loovuse ja disainiga ning PRÕK ainevaldkonnaga “Tehnoloogia”?
2. Kas 2022/2023. õppeaastal on Eestis gümnaasiume, kus juba õpetatakse valikainet, milles on ühendatud loovus, pärand ja disain?
3. Kas ekspertide hinnangul on Antsla Gümnaasiumil loodava valikaine järele vajadus?
4. Millised on loodud valikaine tugevused ja nõrkused ekspertide hinnangul?

4.2. Valim

Uurimusliku poole läbiviimiseks kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit ning valimi moodustamise strateegiaks oli mugavus- ja sihipärane valim. Valikut tehes lähtusin enda teadmistest ja kogemustest milliste kriteeriumite alusel eksperdid valimisse kuuluvad. Loodud valikainega seonduvate uurimisküsimuste vastajateks valisin välja eksperdid, kes olid valmis koostööd tegema. (Rämmer, 2014; Õunapuu, 2012) Loodud valikainega seotud töö uurimusliku poole läbi viimise kriteeriumiks oli, et eksperdid töötavad Antsla Gümnaasiumis, õpetaja tööstaaž on vähemalt viis aastat ning oleks esindatud nii tehnoloogia-, kui ka käsitöö ja kodundusaine õpetaja ning aineõpetaja kooli juhtkonnast.

Sain ekspertidelt suulise nõusoleku aine-ja töökavale hinnagu andmiseks ning küsimustikule vastamiseks. Tagasisideküsitluse saatsin ekspertidele Google Formsis. Koos küsimustikuga lisasin Google Drive lingi, millega oli ligipääs valikaine aine- ja töökavale. Küsimustiku saatsin neljale õpetajale ja 13.05.2023 aasta seisuga olin kõigilt neljalt saanud vastuse. Ekspertid olid teadlikud, et küsimustele vastamine on anonüümne ning andmeid kasutan ainult käesolevas magistritöös. Seega tähistasin ekspertidelt saadud vastused saabumise järjekorras nt. ekspert 1 ja tema tähis on E 1 ning nende taustaandmed on tabel 1.

Eksperti tähis	Töötamise staaž õpetajana (aastates)	Aineõpetaja	Ainekava ja õpetaja töökava koostamise kogemus
E 1	40	Kunstiõpetus	On olemas
E 2	38	Matemaatika	On olemas
E 3	29	Tehnoloogiaõpetus	On olemas
E 4	42	Kunsti, käsitöö-ja kodundusõpetaja	On olemas

Tabel 1. *Ekspertide andmed*

Uurimuse läbiviimiseks kasutasin sihipärast ehk eesmärgipärast valimit. Valimisse kuulusid 2022.-2023. õppeaastal tegutsenud gümnaasiumid, mille valikained olid seotud PRÕK “tööõpetus, käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus” ja/või seotud teemadega: “disain”, “loovus” ja “pärimus”.

Riigigümnaasiume oli 22 (HTM, 2022) ja gümnaasiume 146 NETI.ee lehel.

Valimist jäid automaatselt välja täiskasvanute gümnaasiumid (10), ingliskeelne kool (1), kutsehariduskeskused (3), spordigümnaasium (1) ja balletikool (1), sest need on kindla suunaga ning kallakuga. Samuti on täiskasvanute gümnaasiumil erinev formaat ning kutsehariduskeskused on seotud erialadega. Edasisel koolide vaatlusel langesid välja keskkoolid, mis olid muutunud 2023.aasta jaanuari seisuga 9.klassiliseks ja neid oli 12.

2023.aasta aprillis tegin päringu Haridus-ja Teadusministeeriumile, kus soovisin saada selgust e-kirja teel, et kust leiab infot või loendit, millised üldhariduskoolid on gümnaasiumid (nii põhikooliosaga ja puhtalt gümnaasiumid). Minu jaoks jäi arusaamatuks kodulehel olevast

infost, et “2022/2023. sügisel alustab tööd 158 põhikooliosaga või nõ puhtaid gümnaasiume (ainult 10.-12. klass)” (Gümnaasiumid, 2022). Vastuseks sain, et keskkooled ja gümnaasiume on kokku 158, sealhulgas on 24 riigikooli. Loendi kohta infot ei saanud ja seega toetusin NETI.ee lehele, mida kasutasin uurimuse läbi viimiseks.

4.3. Andmekogumine

Ekspertidele saadetud küsimustiku eesmärk oli saada vastused uurimusküsimustele, mis olid seotud loodud ainekavaga. Google Drive keskkonnas kasutasin veebiküsitluse loomise võimalust Google Forms. Ankeetküsitlus koosnes 15-st küsimusest. Avatud ja poolavatud küsimused võimaldasid eksperthinnangu andjatel vabalt oma sõnadega vastata ning soovi korral lisada enda vastusevariant (Beilmann, 2020). Lisaks kasutasin Likerti skaalat, mis on Google Formsis tööriistana “lineaarne skaala” valikuna kirjas. “Likerti poolt 1932.a. välja töötatud skaalat peetakse üheks kõige usaldusväärsemaks hoiakute mõõtmise meetodiks” ning kõige enim kasutatakse 5-palli süsteemi (Osula, 2008). Kuna iseloomult olid need küsimused kinnised, siis skaala kasutamine andis võimaluse saada tagasisidet laiemalt (mitte “jah”, “ei”).

Jagasin küsimused teemadena:

1. Number ühega algavad küsimused olid seotud eksperdi taustaandmetega- töötamise staaž, millise aineõpetaja on ning kas on koostanud ainekava ja õpetaja töökava.
2. Number kahega algavad küsimused olid seotud loodud ainekava vajalikkusega, terviklikkusega ning kuidas see on kasulik gümnaasistile peale kooli lõpetamist karjäärivalikute tegemisel.
3. Number kolmega algavad küsimused olid seotud aine-ja töökava ülesehitusega.
4. Number neljaga algavate küsimuste eesmärk oli saada ekspertide arvamust, et milliseid tugevusi ja nõrkusi nemad näevad loodud ainekavas. Kui tuuakse välja nõrkused, siis on võimalus sellele rohkem teadlikumalt tähelepanu pöörata ning leida neile lahendused. Ehk õnnestub nõrkused pöörata hoopis tugevuseks.

Ekspertidele saadetud pöördumine ja küsimused on (vt lisa 3).

Uurimisküsimustele nr. 1 ja 2 otsides vastuseid kasutasin andmekogumiseks infoallikana koolide kodulehti. Info otsimine toimus [www. NETI.ee](http://www.NETI.ee) leheküljel kataloogi “Haridus ja Kultuur”, sealt edasi “Haridus” ning “Keskkoolid ja Gümnaasiumid” (Neti.ee, s.a.) koolide dokumentide ja tunniplaanide läbi töötamisega, et leida infot valikainete toimumise kohta. Samuti tuli töö tegemise ajal välja, et koolid ei piirdunud ainult valikainetega, vaid olid esindatud valikkursustena või suunamoodulitena (edaspidi käsitlen

neid valikainetena). Eesmärk oli üks- selgitada välja, milliste koolide õppekavasse kuuluvad valimi moodustunud õppeained ning millised need on. Otsingust saadud informatsiooni põhjal kaardistasin kõik Eesti gümnaasiumid ja keskkoolid ning kandsin tabelisse nendes kasutusel olevad valikained. Magistritöösse lisasin vähendatud kujul tabeli (vt lisa 2), kus on valimisse kuulunud valikained ja jätsin need välja, mis siia ei kuulunud.

4.4. Andmeanalüüs

Magistritöö andmeanalüüsina kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi, mida kasutatakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks. Analüüsisin tekstiliste andmete sisu, mis oli pärit erinevates dokumentides ja meediaväljaannetes. (Kalmus, Masso & Linno, 2015) Andmekogumisel saadud informatsiooni põhjal analüüsisin tulemused, mille kaudu tehtud järeldused võimaldasid vastata töös esitatud uurimisküsimustele.

Andmekogumisel jagasin gümnaasiumides esindatavad valikained nelja kategooriasse, et lihtsustada andmete edastamist, selgust ja analüüsi. Kategooriad said jagatud samade teemade (loovus, pärimus, disain, tehnoloogia) kaupa, millest loodud valikaine koosneb. Ekspertidelt saadud andmed koondusid kohe kokku vastusena Google Formsis, kuid parema ja kompaktsema ülevaate saamiseks eksportisin andmed Google Exceli arvutustabelisse. Kogutud andmed koos küsimustega on kajastatud järgmises peatükis. Vastajate arv oli väike ning tulemusi kodeerisin käsitsi sõltuvalt küsimusest ning vastustest. Kodeerimine võimaldab süstematiseerida kogutud andmeid, leida sarnasused ning erinevused ning mõista teksti (Linno, 2020). Kasutasin avatud kodeerimist ekspertidelt saadud vastuste analüüsimiseks. Kuus küsimust oli üles ehitatud Likerti skaalale, mis on “suhtumisi ja arvamusi uuriva küsimustiku skaala, mis määrab ära teatud väitega nõustumise astme” (HAR, *s.a.*) Need andmed kajastasin tulemustes sõnaliselt ja kokkuvõtlikult.

4.5. Tulemused

Magistritöö eesmärgiks oli välja töötada Antsla Gümnaasiumi valikaine „Loovpärand ja disain“ ning veenduda selle aktuaalsuses. Loodud valikaine ainekava saatsin ekspertidele hindamiseks. Eesmärk oli välja selgitada loodud valikaine vajalikkus Antsla Gümnaasiumile ning ekspertide hinnangul kajastada töös õppeaine tugevused ja nõrkused. Lisaeesmärgiks oli saada ekspertidelt, kelleks olid antud kooli erinevad aineõpetajad, nende arvamused ja parendusettepanekud loodud aine-ja töökavale. Magistritöö eesmärki toetas teine uurimuslik

pool, milleks oli Eesti gümnaasiumides toimuvate valikainete kaardistamine, mis oli seotud pärandiga, loovusega ja disainiga ning PRÕK ainevaldkonnaga “Tehnoloogia”.

Ekspertidelt saadud tagasisideküsitluste vastused koondasin kokku teemadena saades vastused uurimisküsimustele.

Ekspertide pädevuseks võib lugeda nende tööstaaži õpetajatena, milleks on vahemik 29- 42 aastat. Samuti on nad kokku puutunud ja koostanud nii ainekavasid kui ka õpetaja töökavasid.

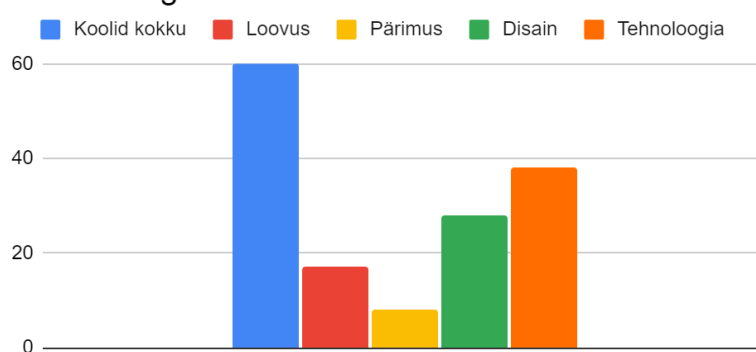
Õpilastele saadav kasu loodud valikainest. Esitatud küsimusele “Kuidas läbitud valikkursus toetab õpilast parema karjäärivaliku tegemisel peale gümnaasiumi lõpetamist?” Ekspert E1 lähenes üldiselt, et iga *silmaringi laiendamine aitab kaasa karjäärivalikul* ning ekspert E4 on arvamusel, et igati toetab. Ekspert E2 tõi välja, et õpilane saab võimaluse arendada loovust ja praktilist tegevust, kus saab “oma kätega” midagi luua. Ettevõtluse aspekti nägi ekspert E3, kui võimalust õpilasel *alustada oma idee elluviimist läbi ettevõtluse*.

Loodud valikaine ainekava kohta tagasisidest tuli välja ühene vastus, et loodud valikainet on Antsla Gümnaasiumile vaja ning valikaines kolm teemat (küsimus 2.2.) toetavad üksteist ja moodustavad ühtse terviku. Valikaine kirjeldus on ekspertide (E1, E2 ja E3) hinnangul selge ja arusaadav. Ekspert E4 arvates on valikaine kirjeldus “pigem jah” selge ja arusaadav ning täiendavat parendusettepanekut sellele ei järgnenud. Kõigi ekspertide hinnangul on õppesisu kooskõlas õpitulemustega ning planeeritud tegevustega on eesmärgid saavutatavad.

Tugevused, nõrkused ja parendusettepanekud loodud valikaine kohta. Parendusettepanekuid ekspertidelt ei tulnud. Nõrkusteks toodi välja, et õpilaste huvid võivad kalduda raamidest välja (ekspert E2) ning ei pruugi olla õppetöök vajalikke materjale, vahendeid ja tööriistu (ekspert E3). Teised eksperdid E1 ja E4 ei näinud otseseid nõrkusi. Ekspert E2 pidas tugevuseks, et gümnaasiumi õpilastele on loodud loov ja praktiline valikaine, kus nad saavad oma loovust arendada. See on õppeaine, kus teooriat saab kinnistada praktilise tööga, loogiline protsess (ekspert E2) ning teemad toetavad üksteist ja on hästi seotud (ekspert E4). Ekspert E4 näeb loodud valikaines uudsust ning võimalust õpilastel enda unistusi ellu viia.

Valikainete uurimise tulemusena selgus, et uuritavaid teemasid õpetatakse kokku 60-s erinevas gümnaasiumis. Selguse mõttes moodustasin uuritud valikainete kohta kategooriad (vt joonis 2).

Valikained gümnaasiumides

Joonis 2. Valikainete kategooriad

4.5.1. Kategooria “Loovus” valikained

Kategooriasse “Loovus” kuuluvad ained, mille valikainete nimetused olid: “Loovus”, “Loovjoonistamine”, “Loovus ja looming”, “Loovkunst”, “Loovuse labor”, “Kunstilabor”, “Loominguline mina- oma loomingulisuse toetamine”, “Loovusoskuste arendamine ehk nii naer kui ka nutt on terviseks”, “Loovusõpetus”, “Loovkunst (värviõpetus, disain), “Loovteraapia omakogemus”, “Humanitaar ja loovus”, “Loovus ja taaskasutus”, “Ideest projektini”, “Loomingulise mõtlemise alused”, “Loominguline projekt”, “Vaba looming”.

Sia kategooriasse kuuluvaid valikaineid õpetati 17-s koolis.

4.5.2. Kategooria “Pärimus” valikained

Kategooriasse “Pärimus” kuulusid valikained, mille nimetused olid “Pärimuskultuur”, “Pärimusõpetus”, “Eesti rahvakultuuri kursus”, “Sissejuhatus Eesti rahvakultuuri”, “Rahvakultuur”, “Kodukultuur”, “Eesti rahvakultuur”.

Sia kategooriasse kuuluvaid valikaineid õpetati 8-s erinevas Eesti gümnaasiumis: Jõgevamaa Gümnaasiumis, Läänemaa Ühisgümnaasiumis, Viljandi Gümnaasiumis, Jüri Gümnaasiumis, Lihula Gümnaasiumis, Vändra Gümnaasiumis, Tartu Annelinna Gümnaasiumis ja Värskas Gümnaasiumis.

4.5.3. Kategooria “Disain” valikained

Kategooriasse “Disain” kuulusid valikained, mille nimetused olid “Disain”, “Disainiprotsess”, “Disain I maailm täna”, “Minu disain - ideest esemeni”, “Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine”, “Disainikursus - visuaalkultuur”, “Tootearendus ja disain I”, “Tootearendus ja disain II”, “Disain ja modelleerimine”, “Stilistika”, “Kasutajakeskne disain ja

prototüüpimine”, “STEM”, “Muutuste juhtimine ja disainmõtlemine”, “Õpilaskirgude loomine (disainmõtlemine)”, “Disainmõtlemine”, “Eesti disain ja kunst”, “Kaasaegne kunst ja disain”, “Disain, kui protsess”, “Disainmõtlemine- ruumiline mõtlemine”, “Moedisain”, “Loov ja praktiline rõivadisain”, “20.saj moe ajalugu” ja “Rõivadisain”.

Eraldi on suunamoodulid, mis samuti kuulusid siia kategooriasse nagu “Disain”, “Ruum ja disain”, “Kuju ja disain”, “Disaini alused” ja “Moedisain”.

Disainiga seotud valikkursusi õpetati 28-s gümnaasiumis ja 9-s neis koolides oli eraldi suunamoodulitena või suuna kursustena.

4.5.4. Kategooria “Tehnoloogia” valikained

Kategooriasse “Tehnoloogia” kuuluvad valikained, mille nimetused olid “Keraamika”, “Keraamika algkursus”, “Värvilised savid”, “Tarbekunst”, “Klaasi töötlemine”, “Klaas ja keraamika”, “Klaasikunst”, “Ehtekunst”, “Säästev renoveerimine”, “Jäätmetöötlus ja taaskasutus”, “Tuleviku materjalid ja ringmajandus”, “Loodusmaterjalide taaskasutus”, “Taaskasutus tekstiilis”, “Tekstiil”, “Kudumine+õmblemine”, “Õmblemine”, “Makramee tehnikates kaunistuste valmistamine”, “Käsitööring”, “Käsitöö”, “Tekstiilitöö”, “Sepatöö algkursus”, “Sepatöö”, “Metallehistöö”, “Puutöö”, “Kodundus”, “Kokakunst”, “Kokandus”, “Kokanduskool”, “Kulinaaria”, “Pagar- kondiiter”, “Tervislik toitumine”, “Eritoitlustus”, “Rahvusköögid”, “Rahvusvaheline toitlustus”, “Kokanduse ABC- valmistumine iseseisvaks eluks”, “Tehnoloogia”, “Tehnoloogiaõpetus”, “Tehnoloogia ja innovatsioon”, “Töö ja tehnoloogia”, “Puidutööde tehnoloogia”, “Metallitööde tehnoloogia”.

Eraldi oli valikainetena 38-s gümnaasiumis ja neist kolmes oli eraldi tehnoloogia õppesuund (Järva-Jaani, Tapa ja Lähte Gümnaasiumis). Pooltes koolides oli üks valikaine, mis siia kategooriasse kuulus. Tapa Gümnaasiumis oli õppekavas viis valikainet („Puidutööde tehnoloogia“, „Metallitööde tehnoloogia“, „Kodundus“, „Klaasi töötlemine“, „Keraamika“), millest neli oli õpilase jaoks kohustuslikud.

4.6 Järeldused

Ekspertidest õpetajad andsid positiivset tagasisidet ning kinnitasid, et loodud valikaine on Antsla Gümnaasiumile vajalik. Ekspertidelt ei tulnud loodud ainekavale parendusettepanekuid. Nad pidasid valikaine kirjeldust selgeks ja arusaadavaks, tegevused olid eesmärgistatud ning õppesisu oli kooskõlas õpitulemustega. Ekspertide arvates oli loodud valikaine uudne ning toetab õpilast parema karjäärivaliku tegemisel peale gümnaasiumi

lõpetamist. Samuti pakub loodud valikaine õpilasel ennast praktilise tegevusega ennast väljendada, unistusi ellu viia ning enda loovust arendada. Ainekava nõrkuseks võib tekkida materjalide, vahendite ja tööriistade olemasolu praktilise töö tegemisel ning õpilastel võivad olla sellised huvid, mis ei mahu antud õppeaine raamidesse.

2022.- 2023. õppeaastal õpetati 158-st gümnaasiumist 60-s valikainet, mis oli seotud pärandi, loovuse, disaini ning PRÕK õppeaine “Tehnoloogiaga”. Andmeanalüüsi tulemusena ja vastates ühele uurimisküsimusele selgus, et 2022.- 2023. õppeaastal pole Eestis gümnaasiume, kus õpetatakse valikainet, milles on ühendatud loovus, pärand ja disain.

Kolme erineva teemaga valikained olid õppekavas Paide Gümnaasiumis, Saaremaa Gümnaasiumis, Tabasalu Gümnaasiumis, Tallinna Reaalkoolis ja Miina Härma Gümnaasiumis. Need õppeained kuulusid “Loovuse”, “Disaini” ja “Tehnoloogia” kategooriasse.

Kahe erineva teemaga valikained (“Loovkunst” ja “Rahvakultuur”) olid õppekavas Läänemaa Ühisgümnaasiumis, mis kuulusid kategooriasse “Loovus” ja “Pärimus”. Põlva Gümnaasiumis, Võru Gümnaasiumis ja Järva-Jaani Gümnaasiumis pakuti õpilastele “Loovus” ja “Tehnoloogia kategooriasse kuuluvaid valikaineid. “Pärimus” ja “Tehnoloogia” kategooriasse valikaineid õpetati Jõgevamaa Gümnaasiumis, Viljandi Gümnaasiumis, Jüri Gümnaasiumis ja Abja Gümnaasiumis. “Disain” ja “Tehnoloogia” olid koos Jõhvi Gümnaasiumis, Rapla Gümnaasiumis, Kiili Gümnaasiumis, Tallinna Kunstigümnaasiumis, Kiviõli I Keskkoolis, Toila Gümnaasiumis, Rakvere Eragümnaasiumis ja Otepää Gümnaasiumis. Kategooriasse “Loovus” ja “Disain” oli võimalik õppida valikainena Rakvere Riigigümnaasiumis, Viimsi Gümnaasiumis, Rocca al Mare Koolis ja Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumis.

Üksikuid uuritavaid aineid õpetati kokku 35-s koolis. Kategooria “Pärimus” valikainet pakuti Lihula Gümnaasiumis, Tartu Annelinna Gümnaasiumis ja Värskas Gümnaasiumis. Kategooria “Loovus” valikained olid esindatud Tallinna Lilleküla Gümnaasiumis, Tallinna Saksa Gümnaasiumis, Häädemeeste Gümnaasiumis ja Orissaare Gümnaasiumis. Disainiga seotud valikaineid oli võimalik õppida Saue Riigigümnaasiumis, Kehra Gümnaasiumis, Pelgulinna Gümnaasiumis, Püha Johannese Koolis, Tallinna Humanitaargümnaasiumis, Tallinna Järveotsa Gümnaasiumis, Tallinna Kristiine Gümnaasiumis, Tallinna Õismäe Vene Lütseumis, Tallinna 32. Keskkoolis, Ülenurme Gümnaasiumis ja Parksepa Keskkoolis. Tehnoloogia valdkonnaga seotud valikaineid sai õppida Loo Keskkoolis, Maardu Gümnaasiumis, Saku Gümnaasiumis, Tallinna Ühisgümnaasiumis, Avinurme Gümnaasiumis, Türi Ühisgümnaasiumis, Kullamaa Keskkoolis, Tapa Gümnaasiumis, Väike- Maarja

Gümnaasiumis, Kohila Gümnaasiumis, Märjamaa Gümnaasiumis, Lääte Ühisgümnaasiumis, Rõngu Keskkoolis, Tartu Waldorfgümnaasiumis, Võnnu Keskkoolis, Suure-Jaani Gümnaasiumis ja Vastseliina Gümnaasiumis.

Kategooriasse “Loovus” kuuluvate valikainetega taotleti põhiliselt arendada õpilastes loovust, võimaldada neil loominguliselt tegutseda ning aidata vastava valdkonna loomingut mõista ning mõtestada. Valikainetena oli esindatud “Loovus” kui ka juurde lisatud joonistamine, looming, kunst, humanitaar ja taaskasutus. Samuti oli pakutud õpilastel enda loomingulise mina toetamist, loovuskuste arendamist, ideest valmis projektini, loovteraapiat, projekti teostamist läbi loominguga ning teada saada rohkem loomingulise mõtlemise alustest.

Pärimusõpetusega sooviti, et õpilased oskaksid väärtustada esivanemate elulaadi, kombeid ja väärtushinnanguid. Õpetati valikained, mis olid seotud nii pärimuskultuuri kui ka -õpetusega ning Eesti rahvakultuuri ja kodukultuuriga.

“Disaini” kategooriasse kuuluvate valikainetega taotleti, et õpilane väärtustaks õppimist elukestva protsessina, arendades oma õpi-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi. Õpilane oskaks vaadelda elukeskkonda, jälgida, analüüsida ja teha järeldusi ning leida probleemile lahendusi. Valikainetena oli nii eraldi disainiprotsess kui ka disainimõtlemine. Eraldi olid valikained: “Disain I maailm täna”, “Minu disain - ideest esemeni”, “Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine”, “Disainikursus - visuaalkultuur”, “Tootearendus ja disain I ja II”, “Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine”, “STEM”, “Muutuste juhtimine ja disainimõtlemine”, “Disainimõtlemine- ruumiline mõtlemine”. Osad koolid pakkusid moe- ja rõivadisaini või sidusid disaini kunstiga.

“Tehnoloogia” ainevaldkonda kuuluvate valikainete õpetamisega arendati õpilaste käelist osavust ja loomist ning loomingulisust. Õpilastele õpetati oma tööd hindama ja väärtustama ning läbi selle suureneb nende teadmine edasiõppimise võimalustest. Sellesse kategooriasse kuuluvate valikainetega õpetati keraamikat, klaasi- ja ehtekunsti, metalli- ja sepatööd ning puutööd. Samuti käsitööd, tekstiilitööd, makrameed, õmblemist ja kudumist. Erinevaid taaskasutusvõimalusi ning renoveerimist. Lisaks kodundusele õpetati nii kokakunsti, tervislikku toitumist, küpsetamist, kulinaariat, rahvuskööke, eritoitlustust, kokanduse ABC-d.

Kokkuvõte

Käesoleva magistr töö eesmärk oli välja töötada Antsla Gümnaasiumile valikaine "Loovpärand ja disain" ning veenduda selle aktuaalsuses teiste koolide näitel. Eesmärgini jõudmiseks püstitasin neli uurimisküsimust:

1. Millised valikained on Eesti gümnaasiumides 2022/2023 õppeaastal, mis on seotud pärandi, loovuse ja disainiga ning PRÕK ainevaldkonnaga "Tehnoloogia"?
2. Kas 2022/2023 õppeaastal on Eestis gümnaasiume, kus juba õpetatakse valikainet, milles on ühendatud loovus, pärand ja disain?
3. Kas ekspertide hinnangul on Antsla Gümnaasiumil loodava valikaine järele vajadus?
4. Millised on loodud valikaine tugevused ja nõrkused ekspertide hinnangul?

Töö teoreetilises osas andsin ülevaate hariduse suunast ja ootustest 2035. aastaks. Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 oli seatud strateegiliseks eesmärgiks valikurohked ja kättesaadavad õpivõimalused ([HTM], 2020). Valikkursuse peatükis oli kirjeldatud selle kursuse ülesehitust, struktuuri ja toimimise viisi, sest üks viis, kuidas valikurohkust koolikeskkonda sisse tuua on valikkursustega. Eraldi oli peatükk loovusest, pärimusest ja disainist.

Uurimusliku poole läbiviimiseks pidasin oluliseks uurida gümnaasiumide valikaineid, et jõuda arusaamisele nende kolme erineva teema loovuse, pärimuse ja disaini õpetamise võimalikkusest ühes valikaines. Kuna pidasin oluliseks ainevaldkonna "Tehnoloogia" õppe jätkamist gümnaasiumis, siis kuulus ka see valikusse, mida gümnaasiumide valikainetena uurisin. Kahele esimesele uurimisküsimuse vastuste leidmiseks kasutasin andmete kogumiseks gümnaasiumide kodulehekülgedelt avalikult kättesaadavat informatsiooni. Uurides selgus, et sellist valikainet pole loodud, kus on ühendatud loovus, pärand ja disain ühes õppeaines. Uurimusest selgus, et 158-st koolis 60-s olid valikained, mis olid seotud eraldi pärandiga, loovusega, disainiga ning ainevaldkonnaga "Tehnoloogia". Kõige enim oli valikainetena pakutud erinevaid tehnoloogia valdkonda kuuluvat õpet.

Valikaine "Loovpärand ja disain" koostamisel lähtusin nii uuest kui ka vanast riiklikust õppekavast. Sest riiklike õppekavade rakendamiseks õppeprotsesse toetavad dokumendid on veel välja töötamisel. Ainekava koostamisel võtsin aluseks PRÕK lisad 13 ja 7 ning GRÕK lisad 8 ja 15. Samuti toetusin GRÕK-le, mida ajakohastati ning muudatused kinnitati 11.03.2023. aastal.

Loodud valikaine hindajateks kaasasin Antsla Gümnaasiumi eksperdid, kes tutvusid loodud ainekavaga ning täitsid tagasisideküsimustiku. Küsimustiku eesmärk oli ekspertidelt

saada tagasisidet loodud ainekava ülesehituse selguse ja arusaadavuse kohta. Nende poolt välja toodud kitsaskohad ja nõrkused aitasid teha töös parendusi ning loodud ainekava muuta tugevamaks. Parendusettepanekuid ekspertidelt ei tulnud, kuid nõrkustena toodi välja, et õpilaste huvid võivad kalduda raamidest välja ning võib tekkida vajalike materjalide, tööriistade ja vahendite olemasolu puudus. Olen veendunud, et selle valikaine õpetajana tuleb minu lai silmaring ja kogemus käsitöövaldkonnas kasuks ning suudan leida koos õpilastega vajalikud materjalid, töövahendid ja töövõtted praktilise töö teostamiseks.

Ekspertid peavad loodud valikainet uudseks ning loob paremad võimalused karjäärivaliku tegemisel peale gümnaasiumi lõpetamist. Ekspertide hinnangul saavad õpilased läbi käelise tegevuse oma loovust arendada ning teostada oma unistusi.

Töö praktiliseks väärtuseks saab pidada uue valikaine loomist gümnaasiumi õpilastele. Lisaks ainekavale on õpetajale koostatud 35- tunnine töökava. Ekspertidelt saadud positiivne tagasiside annab kindlustunde, selle aine õpetamist uuel õppeaastal.

Tööd ajendas kirjutama probleem, et gümnaasiumides ei jätku ainevaldkonna “Tehnoloogiaõpe” ning õpilastel võiks olla gümnaasiumis valikaine, kus nad saaksid rakendada loovust läbi käelise tegevuse. Kuna rahvuslik käsitöö on minu südamepeema, siis nägin, et seda saaks loodud valikainesse sisse tuua ning õpilastele tekitada huvi pärimuskultuuri vastu. Olen veendunud, et selle valikaine valinud õpilasel on peale kursuse lõpetamist arenenud keskkonnasäästlik mõtteviis ning oskab näha ümbritsevas elukeskkonnas probleeme ja neid lahendada.

Magistritöös seatud eesmärgid said täidetud ja saadud vastused uurimisküsimustele. Leian, et minu tööd saaks edasi arendada tulevased magistrandid ja uurida detailsemalt gümnaasiumides olevaid valikaineid. See annab signaali mida õpilased sooviksid õppida ning milliseid võimalusi suudab kool pakkuda ja luua.

Kasutatud kirjandus

- Antsla vald. (s.a.). *Kodukandi tublid meistrid*. (<https://antsla.ee/kodukandi-meistrid>)
- Arda, Z. (2019). Designing for Interaction and Integration: The Artistic Migrant Persona. Around the Campfire – Resilience and Intelligence. (lk 49).
<https://cumulusassociation.org/wp-content/uploads/2021/09/Cumulus-Conference-Proceedings-Rovaniemi-2019-2nd-extended-ed.pdf>
- Artla, T. (2005). Rahvakunsti temaatika väärtustamisest põhikoolis. Lind, E. (toim), *Käsitöö- ja kodundusõpe nüüdisajal*. (lk 77). Tallinna Ülikool.
- Beilmann, M. (2020). *Küsimustiku koostamine*.
<https://samm.ut.ee/k%C3%BCsimustiku-koostamine>
- Canva. (2023). www.canva.com
- Doppelt, Y., Mehalik, M. M., Schunn, C. D., Silk, E. ja Kryszynski, D. (2008). Engagement and Achievements: A Case Study of Design-Based Learning in a Science Context. *Journal of Technology Education*, 19(2), 22–39. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ898815.pdf>
- Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum. (s.a.). <https://lauluisa.ee/>
- Eesti Keele Instituut. (s.a.). [HAR] Educational dictionary.
<http://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=Likerti%20skaala>
- Eesti Keele Instituut. 2023. *Sõnaveeb*. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/loovus/1>
- Eesti Kunstiakadeemia. (2022). *Disain ja rakenduskunst*.
<https://www.artun.ee/erialad/disain-ja-rakenduskunst/>
- Eesti Muuseumide Veebivärv. (s.a.). <https://www.muis.ee/>
- Eesti Rahvakultuuri Keskus. (s.a.). *Vaimne kultuuripärand annab identiteedi ja järjepidevuse*. <https://rahvakultuur.ee/vkp/>
- Eesti Teadusinfosüsteem. (2022). *Tiia Artla*. https://www.etis.ee/CV/Tiia_Artla/est
- EKA avatud akadeemia. (2022). *Disaini eelakadeemia*.
[\(https://www.artun.ee/avatud-akadeemia/disaini-eelakadeemia/\)](https://www.artun.ee/avatud-akadeemia/disaini-eelakadeemia/)
- Ettevõtlik kool. (2023). *Ajalugu*. <https://evkool.ee/meist/ajalugu/sissejuhatus/>
- Ettevõtlik kool. (2023). *Tutvustus*. <https://evkool.ee/meist/tutvustus/>
- Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Kandideerimiskutse aineekspertidele*.
<https://oppekava.ee/kandideerimiskutse-aineekspertidele/>
- Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Riiklike õppekavade ajakohastamine 2022*.
<https://oppekava.ee/oppekavade-ajakohastamine/>

- Haridus- ja Teadusministeerium. (2018). *Eesti üldhariduskoolides kasutatavad hindamissüsteemid*. [HTM].
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/hindamine_lopparuanne_15.okt_loplik.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*. [HTM].
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/1_haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035*. [HTM].
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/3_taie_arengukava_kinnitauud_15.07.2021_0.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Infotund: uuendused riiklikes õppekavades*. [HTM].
<https://hm.ee/sites/default/files/documents/2023-03/Ajakohastatud%20C3%B5ppeavade%20infop%C3%A4ev%20koolidele%2007.03.2023.pdf>
- Haridusportaal.edu.ee. (s.a.). *Töö ja oskused tulevikus*.
<https://haridusportaal.edu.ee/t%C3%B6%C3%B6j%C3%B5prognos/t%C3%B63%B6-ja-oskused-tulevikus>
- Helvert, M. (2022). *Vastutustundlik ese*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus.
- Kallas, E. (2015). *Loovustehnikad- 99 viisi ideede leidmiseks*. Ecoprint AS.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyy>
- Kiivet, T. (2018, 19. jaanuar). Kultuur saab rikkamaks eelkõige andes. *Sirp*.
<https://dea.digar.ee/?a=is&oid=sirp20180119&type=staticpdf&e=-----et-25--1--txt-tTI-Kultuur+saab+rikkamaks+eelk%c3%b5ige+andes----->
- Klaar, J. M. (2014). *Kuidas tootest rohkem kasu lõigata: sissejuhatus teenusedisaini*. Tallinn: Eesti Disainikeskus.
- Klassiõpetaja pädevuste tõstmise loomised õppe ja avatud õpikeskkonna kaudu. (s.a.).
<https://klassiõpetaja.weebly.com/otildeppimist-toetav-otildehkkond.html>
- Kolk, L. (2005). *Loovus- ettevõtte arengu võti*. Äripäeva Kirjastus.
- Konsa, K. (2017). Kuidas tekib pärand? Pärandiloomise protsess kultuuri ja looduspärandi näitel. *Ajalooline Ajakiri*, 4 (162), 493–514. DOI:10.12697/aa.2017.4.04.
<https://core.ac.uk/works/50468793>
- Kultuuriministeerium. (2022). *Disain*. <https://www.kul.ee/disain>
- Lamesoo, K., & Ader, A. (2016). *Muutunud õpikäsituse rakendamise ja selleks erinevate*

- valikute pakkumise seire korraldamine, sh gümnaasiumis valikkursuste rakendamismärjajae osas.* [Projekti raport, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://dspace.ut.ee/handle/10062/55926>
- Liiva-ATE. (s.a.) <https://liivaate.ee/>
- Lind, E. (2010). Käsitööpe koolis-vana ja uus käsikäes. *Lee 16. Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts* (lk 69-70). Eesti Rahva Muuseumi Selts.
- Linno, M. (2020). Kodeerimine ja kategoriseerimine. *Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes*. www.sisu.ut.ee/kvalitatiivne
- Loovuse koolituskeskus. (2015). *Loovusest*. <https://loovus.ee/Loovusest/>
- Madisson, S. (2010). *LEE 16*. Tartu: Bookmill.
- Miks?ee. (s.a.). *Valikkursused*. <https://www.miks.ee/partnerile/leht/valikkursus>
- Neti. (s.a.).
https://www.neti.ee/cgi-bin/teema/HARIDUS_JA_KULTUUR/Haridus/Keskkoolid/
- Osula, K. *Küsimuste tüübid*. (2008). <http://www.tlu.ee/~kairio/failid/kysimused.pdf>
- Pärn, M. (2012). Disainis peituvatest võimalustest. Rehepapp, M. Disainispikker: tööraamat õpetajale disaini õpetamiseks. Eesti Kunstiakadeemia.
- Rehepapp, M. (2012). *Disainispikker: tööraamat õpetajale disaini õpetamiseks*. Eesti Kunstiakadeemia.
- Riigi Teataja. (2011). *Gümnaasiumi riiklik õppekava* [GRÕK].
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002?leiaKehtiv>
- Riigi Teataja. (2023). *Gümnaasiumi riiklik õppekava*. [GRÕK].
<https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023001>
- Riigi Teataja. (2011). *Põhikooli riiklik õppekava*. [PRÕK].
https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1080/3202/3005/18m_pohi_lisa7.pdf#.
- Robinson, J. R. (2008). Webster's Dictionary Definition of Creativity. *Online Journal of Workforce Education and Development*, III(2).
<https://opensiuc.lib.siu.edu/ojwed/vol3/iss2/2/>
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Rüütel, I & Tiit, E-M. 2005. *Pärimuskultuur Eestis - kellele ja milleks*. I osa. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Saks & Virnas. (2018). Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 6(2), 66–90 doi:
<https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.2.04>
- Sennett. (2021). *Taidur*. EKA Kirjastus.
- Sihtasutus Kutsekoda. (2020). *Eesti tööturg täna ja homme 2019-2027*.

https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/05/T%C3%B6C3%B6j%C3%5C3%B5uproгноosi-1%C3%BChiaruanne_veeb.pdf

Sihtasutus Kutsekoda. (s.a.). *10 olulisemat tööelu üldoskust OSKA uuringute põhjal*.

<https://oska.kutsekoda.ee/infographic/10-olulisemat-tooelu-uldoskust-oska-uuringute-pohjal/>

Studia Vernacula. (2022). Kelle pärand? Köide 14. Artikkel Urmas Lüüs “Sõnastades sõnatut”. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Soova, L. (2022). *Päritud pärandamiseks*. Greif OÜ.

Sõnaveeb. (2009). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. [EKSS].

<http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=loovus>

Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž. (s.a.). *Käsitöetehnoloogiad ja disain*.

<https://www.tlu.ee/haapsalu/kasitöetehnoloogiad-ja-disain>

Tartu Ülikool. (2023). *Pärandtehnoloogia rakenduskõrgharidusõpe*.

<https://ut.ee/et/oppekavad/parandtehnoloogia>

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, (2023). *Kultuuriakadeemia avab ringtehnoloogia eriala*. <https://viljandi.ut.ee/et/ringtehnoloogia>

Valikkursus “disain ja protsess”. (s.a.).

https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2017/11/Disainivalikkursus_PILOOT_1909107.pdf

Vana- Võromaa Kultuurikoja. (s.a.). <https://vorumuuseum.ee/>

Visak, I., & Kotsjuba, J. (2019). Kasutajakeskne disainmõtlemine Eesti koolisüsteemi. *Õpetajate Leht*.

<https://opleht.ee/2019/02/kasutajakeskne-disainmotlemine-estti-koolisusteemi/>

Õpilasfirma, (2021). <http://www.ja.ee/of.html>

Õunapuu, L. (2012). *Valimi koostamise meetodid*.

<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html>

Õunapuu, K., & Ots, A. (2015). Ettevõtlikkuspädevus. E. Kikas & A. Toomela (toim),

Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine (lk 225–240). Tallinn: Eesti Ülikoolide Kirjastus.

Lisad

Lisa 1. “Loovpärand ja disain” valikaine töökava

Kooli nimi:	Antsla Gümnaasium
Õpetaja nimi:	Karmen Kroonmäe
Õppeaine täpne nimetus:	valikaine “Loovpärand ja disain”
Klass:	10. ja 11. klass
Õppeperiood, maht:	2023/2024. õa, II poolaasta, 2 x 45 minutit nädalas
Õppematerjal:	õpetaja koostatud õppematerjalid, slaidid, veebikeskkond (www.muis.ee , www.canva.com).

Lõiming ainetega: ajalugu, ühiskonnaõpetus, majandus-ja ettevõtlusõpetus, turundus, rahatarkus, arvutiõpetus, kunstiõpetus, võõrkeeled, eesti keel, suhtlusõpetus ja kehaline kasvatus.

Valikaine lõimib teadmisi, mis on omandatud teistes õppeainetes, k.a põhikoolis läbitud “Tehnoloogia” ainevaldkond.

Õppenädal/tund	Õppesisu ja teemad	Lõiming (läbiv teema)	Arendatavad oskused	Üldpädevused	Märkmed	Hindamine
1	Sissejuhatus ainesse. Õppeaine tutvustamine. Ühiste kokkulepete tegemine tunni paremaks koostööks ja üksteisega arvestamiseks. Teemade loovus, pärand ja disain	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine (tutvustatakse edasiõppimis võimalusi). Väärtus ja kõlblus. Ainealasel: ajalugu, majandus-ja ettevõtlus, suhtlusõpetus,	Teadvustab kokkuleppeid ja võtab selle eest vastutuse. Vastutus nii enda eest kui kollektiivselt. Eneseväljendus ja	Enesemääratlus- ja suhtluspädevus. Sotsiaalne-ja kodanikupädevus. Ettevõtlikkuspädevus.	Mõttekaardi koostamine.	

	kirjeldus. Järgmise tunni tutvustamine ja töölehega tutvumine.	arvutiõpetus.	seisukohtade põhjendus.			
2	Võru loomemaja Liiva-ATE külastus. Tutvumine loomeinimeste, nende loominguga ja keskkonnaga, kus nad tegutsevad. Ideede korje. Disaini teooria kinnistamine.	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine. Keskkond ja jätkusuutlik areng. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Kultuuriline identiteet. Tervis ja ohutus (on oma käitumisega eeskujuks). Ainealasel: ajalugu, ühiskonnaõpetus, kunstiõpetus, suhtlusõpetus, majandus-ja ettevõtlusõpetus, turundus, rahatarkus, eesti keel.	Võimaluste märkamine. Suhtlemis-ja eneseväljendusoskus. Silmaringi avardamine. Vajaliku info leidmine ja süsteemne andmete kogumine. Valikute tegemise oskus. Väärtustab enese ja teiste loovust.	Enesemääratluspädevus, kultuuri-ja väärtuspädevus, sotsiaalne-ja kodanikupädevus, õpipädevus, tehnoloogiapädevus ja ettevõtlikkuspädevus.	Õpimappi: tööleht: toote märkamine, kirjeldamine (materjal, tehnika, eesmärk, looja, hind jm info).	Tööleht 1. Hindamine vastavalt tööjuhendile. Mitmeeristav hindamine. (Hinne koosneb tööleht 1 ja tööleht 2 esitamisel).
3	Kavandamine. Loovuse arendamine läbi kanga ja moejooniste.	Keskkond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon Ainealasel; kunstiõpetus, turundus.	Oskab loovalt näha võimalusi ja kasutada erinevaid tehnikaid. Oskab teha meeskonnatööd ja kohandada ennast ühisele loomingulisele	Enesemääratluspädevus, kultuuri-ja väärtuspädevus, sotsiaalne-ja kodanikupädevus, õpipädevus, tehnoloogiapädevus ja	Individuaalne ja meeskonnatöö. Analüüs.	Kavand läheb hindamisele koos tööleht nr.3.

			eneseväljendusele. Oskab luua kavandeid, neid analüüsida.	ettevõtlikkuspädevus.		
4	Võru Muuseumi külastus. Pärimuskultuuri teooria kinnistamine.	Kultuuriline identiteet. Tervis ja ohutus (on oma käitumisega eeskujuks). Väärtused ja kõlblus. Ainealaselt: ajalugu, ühiskonnaõpetus, kunstiopetus, suhtlusõpetus.	Tunneb esemelist rahvakultuuri. Oskab maha joonistada mustreid. Avastab ja väärtustab enda kultuuri eripära ning muutumist ajas ja kohas.	Enesemääratluspädevus, kultuuri-ja väärtuspädevus, sotsiaalne-ja kodanikupädevus, õpipädevus, tehnoloogiapädevus ja ettevõtlikkuspädevus.	Tööleht nr.2. Töölehe sisu: muuseumi eseme nimetus, kirjeldus ja andmed, legend, visandamine, mustri joonistamine jm. märkmed.	Tööleht 2. Hindamine vastavalt tööjuhendile. Mitteeristav hindamine. (Hinne koosneb tööleht 1 ja tööleht 2 esitamisel)
5	Ideede ajurünnak, kasutades erinevaid meetodeid. Disainmõtlemine.	Keskkond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond ja meediakasutus, tehnoloogia ja innovatsioon. Ainealaselt: majandus-ja ettevõtlusõpetus, turundus,	Probleemi lahendamise oskus. Võimaluste märkamine. Julgus mõelda "kastist välja". Erinevate	Ettevõtluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, enesemääratluspädevus, digipädevus.	Kodutöö: kodus või ühiskonnas probleemi märkamine ning selle kirja	

		võõrkeeled, arvutiõpetus.	teabeallikate oskuslik kasutamine.		panemine.	
6	Ideede kaardistamine märgatud probleemist. Kokkuleppe saavutamise ühise probleemi lahendamise osas, et mida hakatakse praktilise tööna tegema. Individuaalsest lähenemisest meeskonnatööle.	Keskfond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, teabekeskond ja meediakasutus, tehnoloogia ja innovatsioon, väärtused ja kõlblus. Ainealasel: suhtlusõpetus, võõrkeeled, majandus-ja ettevõtlusõpetus, turundus, arvutiõpetus.	Teab, et loovalt lähenedes leiab mitmekülgseid lahendusi. Oskab hinnata vastutustundlikku ja säästvat eluviisi ning saab aru nende mõjust keskkonnale ja ühiskonnale. Meeskonnatöö.	Ettevõtluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, enesemääratluspädevus, digipädevus, kultuuri-ja väärtuspädevus, tehnoloogiapädevus.	Õpilastele kodus järgmiseks tunniks: inspiratsiooni leidmine internetis enda töö teostamiseks.	
7	Materjalidega tutvumine ja kavandamine. Tööplaani koostamine.	Keskfond ja jätkusuutlik areng, enesejuhtimine, tehnoloogia ja innovatsioon. Ainealasel: turundus, kunstõpetus, arvutiõpetus, võõrkeeled, eesti keel.	Ajaplaneerimine. Oskab leida teavet erinevatest allikatest ja kasutada seda. On leidlik ja oskab kasutada olemasolevaid ressursse.	Sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, tehnoloogiaalane, ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus.	Tööleht nr.3	Hindamine vastavalt tööjuhendile. Mitmeeristav hindamine. (Hinne koosneb tööleht 3 ja kavandi

						esitamisest)
8	<p>1. Sissejuhatus fotograafiasse, tootefoto. (Teemat tutvustab ja viib läbi Janek Joab või Erli Tammet).</p> <p>2. Portfoolio, õpimapi koostamise võimalused.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine, teabekeskond ja meediakasutus, tehnoloogia.</p> <p>Ainealaselt: turundus, arvutiõpetus, võõrkeeled.</p>	<p>Oskab oma loodud toodet dokumenteerida, sh päeviku pidamine, märkmete tegemine, tooteprotsessi pildistamine ja õpimapi koostamine.</p> <p>Teab fotograafia algtõdesid.</p> <p>Oskab teha mõjuvat tootefotot ja ennast väljendada läbi kaamerasilma.</p>	<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus, õpipädevus, tehnoloogiaalane pädevus, ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus.</p>	<p>Õpilastele kodus: teha mõjuv tootefoto.</p> <p>Leida enda jaoks parim võimalus õpimapi koostamiseks.</p>	
9	<p>Prototüüpimise alustamine. Tekkinud probleemide lahenduste leidmine (materjal, oskused, töövahendid)</p>	<p>Keskond- ja jätkusuutlik areng, tehnoloogia ja innovatsioon.</p> <p>Ainealaselt: arvutiõpetus.</p>	<p>Teeb teoks oma loomingulised ideed, kasutades sobivaid tehnikaid ja materjale.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, õpipädevus, tehnoloogiaalane pädevus, ettevõtlikkuspädevus ja</p>		

				digipädevus.		
10	Praktiline töö ja ohutusreeglitega tutvumine.	Tervis ja ohutus, teabekeskond ja meediakasutus. Ainealaselt: arvutiõpetus.	Analüüsib enda loomingu- ja tehnoloogilisi võimeid ning teeb valikuid. Teab ja oskab kasutada erinevaid seadmeid ning teab nende ohutusreegleid.	Sotsiaalne- ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, tehnoloogiaalane pädevus, digipädevus.		
11	Praktiline töö. Võimalikud variandid õpetajalt: “puud tuppa korv”, lihtsama puitmööbli restaureerimine, nuku valmistamine, paberkorvi punumine, kangakudumine, raamatu/märkmiku köitmine, pakutrükk, vaselised jne. Praktilise töö teema, teostuse ja materjali valiku valib õpilane ise.	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine, keskkond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. Ainealaselt: majandus- ja ettevõtetus, arvutiõpetus, kunstiõpetus, võõrkeeled,	Oskab kavandada tööprotsessi, valida materjalid ja töövahendid. Väärtustab kaaslaste erinevaid ideid ja lahendusi; Areneb käeline osavus läbi praktilise tegevuse. Näeb võimalusi ja	Kultuuri- ja väärtuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, tehnoloogiaalane pädevus, ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus.		
12	Praktiline töö.					

13	Praktiline töö.	suhtlusõpetus.	<p>usub enda tegevusse.</p> <p>Vastutab oma ideede elluviimise eest ning viib alustatud tegevuse lõpuni.</p> <p>Refleksioonioskus.</p> <p>Oskab väljendada oma seisukohti.</p> <p>Osaleb sotsiaalsetes tegevustes, julgeb võtta vastutust.</p> <p>Teab oma loominguosi võimeid, oskus loominguosi ideid ellu viia enesekindlalt ning asjatundlikult.</p>			
14	Praktiline töö.					
15	Praktiline töö.					
16	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valminud toote omahinna arvutamine. 2. Toote pildistamine. Kontseptsiooni välja mõtlemine. 	<p>Teabekeskond ja meediakasutus, väärtused ja kõlblus.</p> <p>Ainealasel: majandus-ja ettevõtlusõpetus, turundus, rahatarkus, arvutiõpetus.</p>	<p>Arendab oma finantskirjaoskust ja majanduslikku mõttelaadi.</p> <p>Oskab oma loodud</p>	<p>Ettevõtlikkuspädevus, digipädevus.</p>		<p>Omahinna arvutamine.</p> <p>Tööleht 4.</p>

			toodet ja tööprotsessi pildistada.			
17	Õpimapi analüüs ja ettevalmistus näituse ülesse seadmiseks.	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond ja meediakasutus, väärtused ja kõlblus. Ainealaselt: turundus, kunstiõpetus, arvutiõpetus, suhtlusõpetus.	Oskab väljendada oma seisukohti ja emotsioone. Väärtustab töötegemist ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet. Oskab kavandeid analüüsida ja eksponeerida.	Kultuuri-ja väärtuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus.		Õpimapp.
18	Näituse ülesse panemine ja avamine.	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond ja meediakasutus, tervis ja ohutus, tehnoloogia ja innovatsioon, väärtused ja kõlblus. Ainealaselt: turundus, arvutiõpetus, suhtlusõpetus ja kehaline kasvatus.	Organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jagada tööülesandeid. Tunneb rõõmu üksi ja koos teistega töötegemisest ning	Kultuuri-ja väärtuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, tehnoloogiaalane pädevus,		Näituse korraldamine.

			<p>mõistab töö- ja koostööoskuste olulisust.</p> <p>Oskab ülesse seada näitust ja moodustada terviku ning läheneda loovalt kasutades olemasolevaid ressursse.</p> <p>Väärtustab kaaslaste erinevaid ideid ja lahendusi.</p> <p>Oskus kasutada IKT vahendeid.</p>	<p>ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus.</p>		
--	--	--	--	---	--	--

Lisa 2. Uuritud valikainete tabel Eesti gümnaasiumides

Koolid	Valikained kategooriate kaupa			
	Loovus	Pärimus	Disain	Tehnoloogia
* suunamoodulid	17	8	28	38
Jõgevamaa Gümnaasium		Sissejuhatus Eesti rahvakultuuri		Keraamika
Jõhvi Gümnaasium			Disain STEM Eesti disain ja kunst Moedisain	Jäätmetöötlus ja taaskasutus
Läänemaa Ühisgümnaasium	Loovkunst	Rahvakultuur		
Paide Gümnaasium	Kunstilabor		Õpilasfirmade loomine (disainmõtlemine) Muutuste juhtimine ja disainmõtlemine	Säästev renoveerimine Kokanduse ABC- valmistumine iseseisvaks eluks Tulevikumaterjalid ja ringmajandus

Põlva Gümnaasium	Loovjoonistamine			Kudumine + õmblemine Rahvusköögid Värvilised savid Keraamika
Rakvere Riigigümnaasium	Loovus ja looming		Disainmõtlemine	
Rapla Gümnaasium			Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine Loov ja praktiline rõivadisain	Keraamika algkursus Sepatöö algkursus
Saaremaa Gümnaasium	Loovkunst		Ruum ja disain *	Makramee tehnikates kaunistuste valmistamine
Saue Riigigümnaasium			Disain *	
Tabasalu Gümnaasium	Loovuse labor		20.saj moe ajalugu Disainmõtlemine	Käsitööring Kokanduskool
Viimsi Gümnaasium	Loominguline projekt		Ruum ja disain * Disainiprotsess	
Viljandi Gümnaasium		Eesti rahvakultuur		Keraamika
Võru Gümnaasium	Loominguline mina- oma loomingulisuse toetamine			Rahvusköögid Tervislik toitumine

Jüri Gümnaasium		Pärimuskultuur		Eritoitlustus Rahvusvaheline toitlustus
Kehra Gümnaasium			Rõivadisain	
Kiili Gümnaasium			Disain I maailm täna Kaasaegne kunst ja disain Moe ja disaini suund *	Kodundus Klaas ja keraamika Klaasikunst
Loo Keskkool				Tehnoloogia Kokandus
Maardu Gümnaasium				Kokandus Pagar-kondiiter Tervislik toitumine
Pelgulinna Gümnaasium			Kunstisuuna aine* Disain	
Püha Johannese Kool			Kuju ja disain *	
Rocca al Mare Kool	Loovusoskuste arendamine ehk nii naer kui ka nutt on terviseks		Disain, kui protsess Rõivadisain Minu disain- ideest esemeni	Keraamika
Saku Gümnaasium				Tarbekunst
Tallinna Humanitaargümnaasium			Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine	

Tallinna Järveotsa Gümnaasium			Moedisain	
Tallinna Kristiine Gümnaasium			Disainikursus- ruumiline mõtlemine Disainikursus- visuaalkultuur	
Tallinna Kunstigümnaasium			Disainmõtlemine (kohustuslik valikaine) Disain*	Keraamika Tekstiil Taaskasutus tekstiilis
Tallinna Lilleküla Gümnaasium	Loovkunst (värviõpetus, disain)			
Tallinna Reaalkool	Vaba looming		Tootearendus ja disain I ja II	Kodundus
Tallinna Saksa Gümnaasium	Loovteraapia omakogemus			
Tallinna Õismäe Vene Lütseum			Disain ja modelleerimine	
Tallinna Ühisgümnaasium				Kodundus
Tallinna 32. Keskkool			Moedisain	
Kiviõli I Keskkool			Rõivadisain	Kodundus Metallehistöö

Toila Gümnaasium			Disain	Kodundus
Avinurme Gümnaasium				Töö- ja tehnoloogia
Järva-Jaani Gümnaasium	Loovus			Tehnoloogia suund *
Türi Ühisgümnaasium				Keraamika Puutöö Kulinaaria
Kullamaa Keskkool				Tehnoloogiaõpetus Käsitöö
Rakvere Eragümnaasium			Disain*	Keraamika (kunsti suunakursus) Kunsti õppesuund
Tapa Gümnaasium				Klaasi töötlemine Keraamika Kodundus* Puidutööde tehnoloogia * Metallitööde tehnoloogia *
Väike-Maarja Gümnaasium				Kokandus
Häädemeeste Keskkool	Humanitaar ja loovus			
Lihula Gümnaasium		Pärimuskultuur		

Kohila Gümnaasium				Kokandus
Märjamaa Gümnaasium				Kokandus
Orissaare Gümnaasium	Loovus ja taaskasutus			
Lähte Ühisgümnaasium				Tehnoloogia * Sepatöö
Miina Härma Gümnaasium	Ideest projektini		Disainmõtlemine	Kokandus
Rõngu Keskkool				Kodundus
Tartu Annelinna Gümnaasium		Eesti rahvakultuuri kursus		
Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium	Loomingulise mõtlemise alused		Disaini alused *	
Tartu Waldorfgümnaasium				Tehnoloogia Õmblemine Ehtekunst
Võnnu Keskkool				Kokakunst
Ülenurme Gümnaasium			Stilistika	
Otepää Gümnaasium			Disain	Loodusmaterjalide taaskasutus Keraamika

Abja Gümnaasium		Kodukultuur		Tekstiilitöö
Suure- Jaani Gümnaasium				Kodundus
Parksepa Keskkool			Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine	
Vastseliina Gümnaasium				Kodundus
Värskä Gümnaasium		Pärimusõpetus		

2.2. Kas valikaines kolm teema- loovus, disain ja pärimus toetavad üksteist ja moodustavad ühtse terviku?

	1	2	3	4	5	
ei	☐	☐	☐	☐	☐	jah

2.3. Kuidas läbitud valikkursus toetab õpilast parema karjäärivaliku tegemisel peale gümnaasiumi lõpetamist?

Lühike vastuse tekst _____

III Aine-ja töökava ülesehitus

3.1. Kas valikaine kirjeldus on arusaadav ja selge?

	1	2	3	4	5	
ei	☐	☐	☐	☐	☐	jah

3.2. Kui arusaadavad on Teie arvates ainekava eesmärgid ja õpitulemused?

	1	2	3	4	5	
ei ole üldse arusaadav	☐	☐	☐	☐	☐	on arusaadav

3.3. Kas õppesisu toetab õpilasele seatud õpitulemusi?

	1	2	3	4	5	
ei	☐	☐	☐	☐	☐	jah

3.4. Millised on Teie täiendavad parendusettepanekud ainekava kohta?

Pikk vastuse tekst _____

IV Üldine hinnang

4.1. Palun hinnake, kas planeeritud tegevustega on võimalik saavutada valikaine eesmärgid?

	1	2	3	4	5	
ei	☐	☐	☐	☐	☐	jah

4.2. Millised on Teie täiendavad parendusettepanekud, et eesmärgid oleksid paremini saavutatavad või mida muuta? Ei pea vastama, kui eelmises küsimuses vastasite "jah".

Pikk vastuse tekst _____

4.3. Mida peate selle valikaine tugevuseks?

Pikk vastuse tekst _____

4.4. Milliseid nõrkusi näete loodud valikaines?

Pikk vastuse tekst _____

4.5. Muud tähelepanekud, mida soovite lisada.

Pikk vastuse tekst _____

Summary

The topic of this master's thesis is "Creative heritage and design. Elective subject development and its relevance as an example of similar elective subjects in other schools". This topic grew out of my interest in crafts, my experience working as an economics and business teacher, and from my studies at university. Along with my master's studies, I started working at Antsla Gymnasium as a teacher of economics and business subjects and as a supervisor of student mini-companies. My earlier studies were related to national crafts.

The work was motivated by the problem that "Technology studies" do not continue in high school classes, however, students could have an optional elective where they could use creativity through hands-on activities. As national handicraft is a subject close to my heart, I realised that it could be included in this created elective to show the students our ancestors' skills and beauty they have created. I am convinced that after completing this elective course, the student will have more faith in their abilities, courage to take responsibility for their actions and decisions, and ability to work in a team. They have developed an environmentally sustainable way of thinking and can see problems in our living environment and solve them.

The aim of the master's thesis was to develop the elective subject "Creative heritage and design" for Antsla Gymnasium and to ascertain its relevance using examples from other schools. To reach this goal, I set four research questions:

1. What elective subjects related to heritage, creativity, and design and the PRÕK (national curricula of basic education) subject area "Technology" are there being taught in Estonian high schools in the 2022/2023 academic year?
2. In the 2022/2023 academic year, are there high schools in Estonia that already teach an elective subject that combines creativity, heritage, and design?
3. According to the experts, is there a need for an elective subject like this to be created at Antsla Gymnasium?
4. What are the strengths and weaknesses of the created elective according to experts?

To carry out the research side of my thesis, it was important for me to study the elective subjects of high schools to reach an understanding of the possibility of teaching these three different subjects (creativity, tradition, and design) as one elective. As I consider it important to continue studies in the subject field "Technology" in high school, finding out about this as an elective was also part of my research. With the first two research questions, I wanted to ascertain, which electives were being taught in Estonian high schools and whether

any of them combine creativity, tradition, and design. I used openly available data from high school websites and found out, that there was no such subject where all three topics would be combined. The research showed, that 60 out of 158 high schools had elective subjects related to heritage, creativity, design, or the subject area “Technology”. Most electives were various courses were from the field of technology.

The study of elective subjects and the theoretical part of the thesis supported the preparation of the syllabus for this kind of subject, I saw the potential for this elective subject to be taught Antsla Gymnasium.

When preparing the elective subject “Creative heritage and design”, I took into consideration the information available on the new national curriculum, as the documents supporting the educational processes for the implementation of the national curricula are still being developed.

As evaluators of the created elective subject, I included experts from Antsla Gymnasium, who familiarized themselves with the syllabus and filled out a feedback questionnaire. The purpose of the questionnaire was to get feedback from experts on the clarity and comprehensibility of the structure of the created syllabus. The bottlenecks and weaknesses pointed out by them helped to improve in the work and to make the created syllabus stronger. There were no suggestions for improvement from the experts, but the weaknesses were (the students’ interest may deviate from the framework and that the necessary materials and tools were not available) pointed out. I am certain, that as a teacher of this elective subject, my broad horizons and experiences in the field of crafts will be useful, and I will be able to find the necessary materials, tools and work methods for practical work together with the students.

Experts considered this elective subject to be novel and to support the student in making a better career choice after graduating from high school. A big plus is the hands-on activity, the opportunity for the student to realize their dreams and develop their creativity.

The practical value of this work is the creation of a new elective for high school students. In addition to the syllabus, a 35-hour work schedule has been prepared for the teacher. The positive feedback from experts gives me confidence that this elective is necessary and can be offered to students in the new academic year.

Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karmen Kroonmäe,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Gümnaasiumi valikaine „Loovpärand ja disain“ väljatöötamine ja selle aktuaalsus teiste koolide sarnaste valikainete näitel“, mille juhendaja on Keret Altpere reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karmen Kroonmäe 18.05.2023